

Töö ja Tervis

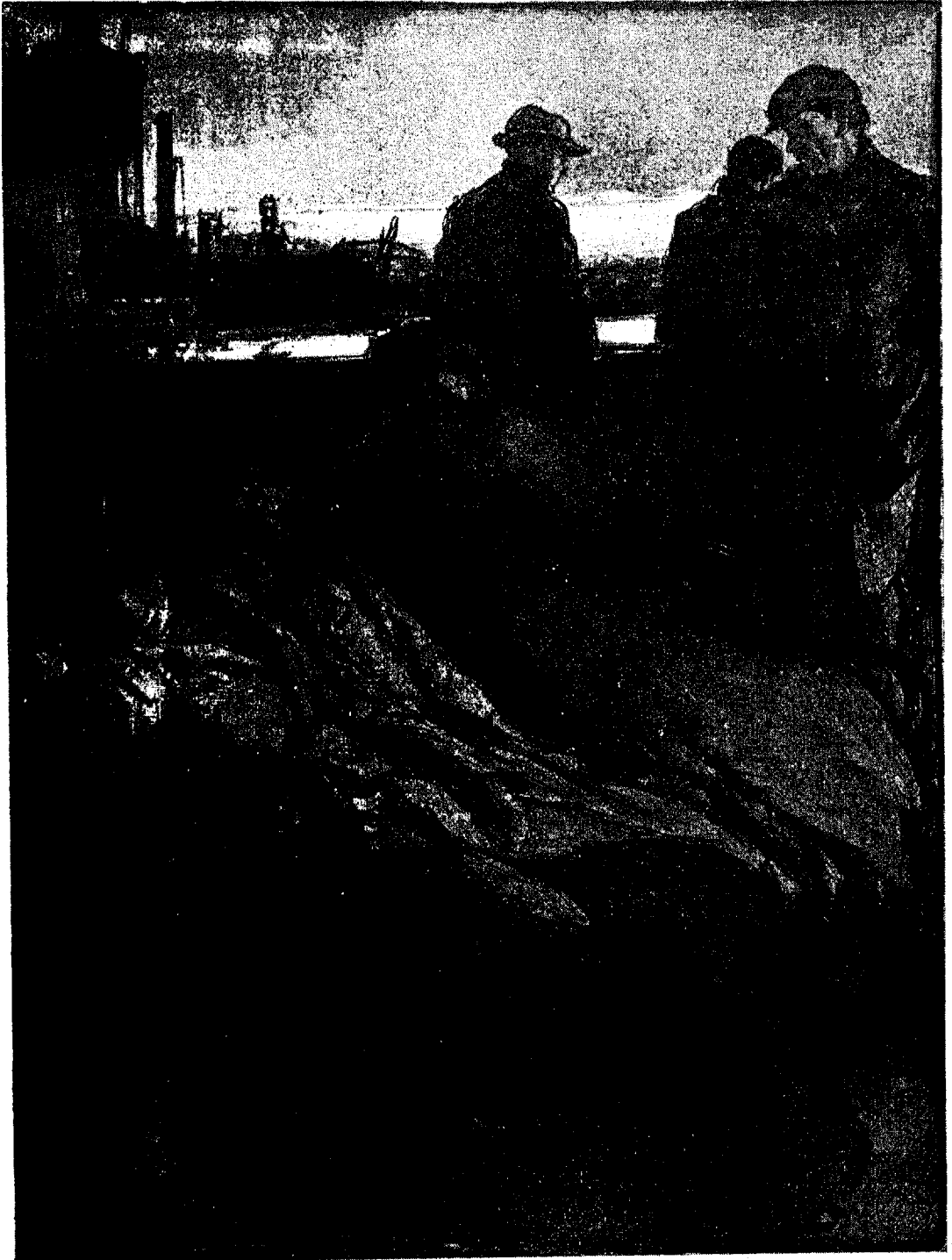
Sotsiaalpoliitiline kuukiri

Eestimaa Haigekassade Liidu ja Sotsiaalse Arengu Eesti Uhingu häälekandja

Nr. 2

Veebruar 1930. a.

VI aastakäik

Sisu: 1) Kas on õigustatud tööandjate nõue, et neid lastaks osa võtta haigekassade juhtimisest — Johannes Sonin. 2) Üksikuid nähteid organismi riketest ehk haigustest. Kopsupõletik — Dr. Aug. Veltmann. 3) Töötervishoiu ülesandeid — Dr. H. Jürgenson. 4) Elukortereid rahvale (piltidega) — L. Johanson. 5) Sotsiaalse arengu ühingu tegevusest. 6) Enam puhtust (rahvasaunadest) — L. Johanson. 7) Ernst Abbe. 8) Kinnitusnõukogu otsusi. 9) Arstid ja Rakvere haigekassa. 10) Sotsiaalkindlustusest välismail. 11) Mitme-
guseid teateid. 12) Küsimused ja vastused. 13) Kirjandus.

Kas on õigustatud tööandjate nõue, et neid lastaks osa võtta haigekassade juhtimisest?

Johannes Sonin.

Peaaegu vabariigi algusest peale on meie tööandjad ikka ja ikka üles tõstnud nõude, et neid lastaks koos töölistega osa võtta haigekassade juhtimisest. Eriti ägedal kujul on see nõudmine üles kerkinud viimastel aastatel. Tal on olnud ka tagajärgi — J. Tõnissoni valitsuse poolt 1928. a. lõpul III riigikogule esitatud uues haiguskindlustuse seaduse eelnõus oli ettenähtud $\frac{2}{5}$ kohti tööandjatele nii haigekassa juhatuses kui ka volinikkude koosolekul. Kui hiljem A. Rei valitsus selles suhtes paranduse esitas, koheldi seaduseelnõu uuel kujul riigikogu sotsiaalkomisjonis õige külmalt. Ja kaugemale sotsiaalkomisjonist see ei jõudnudki enne riigikogu laialimine-
mist.

Kui nüüd küsida, kas see tööandjate nõue on õigustatud, siis peame vastuse saamiseks lähemalt analüüserima neid põhjendusi, mis tööandjad oma nõude õigustamiseks ette toovad.

Põhjenduseks peavad tööandjad asjaolu, et nemad maksavad haigekassale osa makse. Teiseks põhjenduseks on, et nemad on huvitatud oma tööliste tervisest. Kui tööandjad tõesti maksaks osa haigekassa makse omast rahast, siis ei peaks ükski vastuväide paika. Neil oleks kindel õigus haigekassa juhtimisest osa võtta. Kui sellele aga siiski vastu vaieldakse, siis peavad selleks olema mingisugused põhjused.

Vaatleme, kust tuleb see raha, mis tööandja omalt poolt maksab haigekassale. Selleks on meil tarvis minna kau-
nide kaugele.

18. ja 19. aastasaja revolutsioonide tekkimise peapõhjuseks oli, et suurel osal kodanikkudest puudusid isiklikud

vabadused: nad ei tohtinud liikuda, kuhu tahtsid, ei tohtinud avaldada oma mõtteid ei kõnes ega kirjas, kui need mõtted kirjeldasid ideid, mis kooskõlas ei olnud maksva korraga; oli keelatud igasugune ühinemine ja kokkutulemine mõtete avaldamiseks; kodanikkudel ei olnud kõigil ühesugused õigused koh-
tus ega riigi valitsemisest osavõtmises jne. Ühe sõnaga, mitte kõik kodanikud ei olnud vabad. Sellepärast said revolutsioonide hüüdsõnadeks vabadus, üheõiguslus ja vendlus. Arvati, et kui saame kõik isiklikud vabadused, siis on seisukord ideaalne.

Tegelikult on aga välja kujunenud teisiti. Pea kõigis Euroopa riikides on saavutatud isiklikud vabadused kõikidele kodanikkudele, kuid meie ei saa rääkida kuigi palju tõsisest vabadusest, üheõiguslusest ja vendlusest. Meie näeme igal sammul, et inimesed ei ole vabad, ei ole vennad, et neil ei ole ühed ja samad õigused. Kellel on kapitalid ja varad, sellele on palju lubatud, mis vaesele mehele kõvasti keelatud. Kui tööandjad räägivad tööliste vabadusest lepingut sõlmida või mitte sõlmida, et tööliste palk on see summa, mis töölisel õigus on saada tema poolt tehtud töö eest, et kõik, mis tööandjad kohustatud maksma on peale kokkulepitud palga, selle kohta on neil rohkem ütlemist, kui töölisel, see kõik näib ainult nii olevat, tegelikult ei ole see aga mitte nii. Tö-
andjate väited demokraatiast, üheõigus-
lusest jne. — see on ainult kõrva pet-
tus. Tegelikult ei ole tööline ka praegu vaba, vaid samuti seotud tööandja külge, nagu siis, kui seadused ei rääkinud veel isiklikust vabadusest, de-
mokraatiast ja teistest kõrvale nii armsatest sõnadest.

Millest see siis tuleb? Aga sellest, et isiklik vabadus ei tee veel inimest vabaks. Seadus lubab küll kodanikule minna kuhu ta tahab, teha mida ta tahab, kui ta teod ei ole kahjulikud kaaskodanikkudele, lubab teha igat tööd ja ei keela ka üldse ilma töota elada. Kuid, kas on ühel töölisest kodanikul võimalik oma vabadusi tarvitada? Siin see konks just seisabki — seda vabadust ei saa tööline tarvitada. Ta peab tahes või tahtmata minema kaaskodaniku juurde, kellel on olemas maa või valmistamisabinõud (vabrik, töökoda, masinad jne.) ja paluma tööd, sest vastasel korral sureks ta ühes oma perekonnaga nälga. Nagu näete, tööline ei ole vaba, vaid tema on majandusliku surve all, tema on sõltuv tööandjast.

Kui meie edasi vaatleme, kas saab tööline kõik endale, mis ta tööga loob, siis puutume kokku veel suurema kurbloolusega. Tööline saab tema loodud ainete väärtusest ainult osa enesele, kuna teine osa jääb tööandjale. See tööandja osa on seda suurem, mida nõrgem on tööliskond, mida vähem ta suudab oma nõudmisi läbi viia tööandja juures. Tööliskond on alati nõrk siis, kui on tööpakkumisi rohkem, kui tööandjatel töökohti. Kapitalistliku tootmisviisi üheks omaduseks on, et keegi ei reguleeri valmistust, mistõttu alaliseks nähtuseks on üleproduktioon ja selle tagajärjel kriisid. Mida rohkem kapitalistlik tööstus areneb, seda tihedamaks muutuvad kriisid ja nende tagajärjel ka tööpuudus. Tööpuudus aga nõrgestab kogu tööliskonda, mis pärast tema võitlus oma elujärje parandamise eest ei suuda anda suuri tagajärgi.

On ümberlükkamata tõde, et tööliskond valmistusprotsessis on nõrgem pool. Sellest on tingitavki töökaitse tekkimine.

Töökaitse ülesandeks on kaitsta töolist väljakurnamise eest. Vahekordi töölise ja tööandja vahel reguleerib tööõigus. Mida rohkem tööõigus on arenenud, seda rohkem piirab tema tööandjat omas tegevuses töölise vastu. Üheks sarnaseks piiramiseks on ka riigivõimu nõudmine tööandjalt, et ta peale töölisele maksetava palga mak-

saks teatud protsendi veel kindlaks määratud otstarveks. Harilikult kannavad need otstarved sotsiaalset iseloomu. Nii maksavad tööandjad makse tööliste matusekassadesse, vanaduse ja invaliidsuse puhul toetamise fondi jne. ühes riigis vähema arvu otstarveteks, teises riigis enam. Sarnaseks maksuks on ka tööandjate poolt maksetav haigekassa maks.

Nagu eelpool nägime, ei ole tööline vaba, vaid tema kõht sunnib teda minema tööandja juurde tööle, sunnib teda olema rahul ka sellega, et tööandja temale ainult osa annab tema poolt loodud ainete väärtusest ja osa omale jätab. Kui nüüd riik töölisele appi tuleb ja tööandjat sunnib veel peale töölisele antava palga maksmata haigekassasse need väikesed summad, kas tööandja maksab siis selle raha omast taskust, või on ka selle summa kohta töölisel midagi ütlemist? Kahtlemata on, sest tööandja, kui ta selle raha maksaks omast käest, s. t. tema ei saaks seda raha enam kätte töölise poolt loodud aine müügist, siis ei laeks ta töölisel üldse omas ettevõttes töötada. On ju tema ettevõtte asutatud, et sellest kasu saada. Sel juhtumisel tema aga enam kasu ei saaks. Järjekult on töölise poolt loodud aine rohkem väärt, kui temale maksetud palk ja tema eest maksetud haigekassa maks kokku. Sellest välja minnes nimetavadki tööõiguse teoreetikud, näiteks Dr. K. Potthof, haigekassale, kinnitushisusele jne. maksetavaid makse riigivõimu poolt „sotsiaalseks otstarbeks määratud palga osaks“. Nemad tunnistavad õigeks, et riigil on õigus töölise palka sunduslikult tõsta, on ka õigus määrata ära otstarvet teatud osa tööpalga kulutamisele. Nende arvates ei ole tööandja poolt maksetav haigekassa maks muud kui töölise palga osa, mille võrra riigivõimu poolt palk tõstetud. Kuid sageli ei pruugi tegemist ollagi palga tõstmisega, sest kindlustusseadused on harilikult nii redigeeritud, et nad tööandjale ei keela tema poolt maksetava protsendi võrra töölise töötasu vähendada. Kas tööandja seda teeb või mitte, see oleneb töölise jõust. Aga oletame, et tööandja kindlustusseaduse maksamahakkamisel tõesti töölisele endise palga edasi mak-

sab ja omalt poolt haigekassale kuuluva protsendi tasub. Siis on, nagu üleval näitasin, see siiski töölise palga osa. Mulle võidakse vastu vaielda öeldes, et tööline on oma kokkulepitud palga saanud ja kui riik sunnib peale selle palga tööandjat veel midagi haigekassale maksma, siis on see raha tulnud ikka summadest, mis kuuluvad õiguse järele töösturile. On aga üldiselt teada paljud juhtumised, kus riik on sundinud tööandjat töölisele rohkem maksma kui ta siaajani on maksnud. Ma võin, näitena, juhtida tähelepanu, et Argentiinas, Norras, Tšehhoslovakkias ja mitmes teises riigis ühel või teisel tööalal on maksma pandud palga alammnormid, millest vähem palgamaksmine on keeldud. Loomulik, et nende seaduste maksimahakkamisel iga tööandja nendele töölisele, kelle palk alammäärani ei ulatanud, kohustatud oli palke tõstma, kuigi nende töolistega enne oli kokku lepitud vähema palga peale. Ei tule aga ometi keegi kinnitama, et töösturil õigus peaks olema ka neil juhustel kaasa rääkida, kuidas töölisel tuleb kasutada neid summe, mis ta saanud palgakõrgendusest.

Siin on tegemist täiesti analoogilise juhtumisega. Vahe seisab ainult selles,

et ühel juhtumisel tööstur peab lisasumma maksma haigekassale, teisel juhtumisel aga töölisele endale. See vahe aga ei ole sugugi oluline vaieluse all oleva küsimuse lahendamisel. Ka teine tööandjate väide — nemad on huvitatud oma töölise tervisest — peab vähe paika. Inimene ise on kõige rohkem huvitatud oma tervisest. Eriti aga on seda tööline, sest tervise kadumisega kaob temal ka ülespidamise allikas. Kui kahtluse korral otsustada tuleb, kas toimida nii või teisiti, siis võib ikka otsuse andjaks olla haige ise, aga mitte mõni teine isik. Ja et igal haigel soov on terveks saada, selle juures vist ei kahtle keegi. Kui aga rääkida simulantide vastu võitlemisest, siis ei ole sellest töölised sugugi vähem huvitatud kui tööandjad, kuna simulantide rohkus mõjus halvasti tõsiste haigete arstimise peale. Järjekult on selles küsimuses töölise ja tööandjate huvid kooskõlas, mispärast seegi ei õigusta tööandjate osavõtmist haigekassa juhtimisest. Nii siis on tööandjate haigekassade juhtimisest osavõtmine sama vähe õigustatud, kui seda oleks nende nõue, lubada osa võtta töölise laste kasvatuses, turult söögiainete ostmisest jne.

Üksikuid nähteid organismi riketest ehk haigustest.

Kopsupõletik.

Dr. Aug. Weltmann.

Inimese organism on sarnane masin oma ehituse poolest, mida keegi ei ole seniajani suutnud järele teha. Kuigi meile paljuid looduse saladusi ja eluavaldusi on keemiliste ja füüsiliste valemite ja katsete abil õnnestunud lahendada, siiski ei oska nende abil meie ühtki vähemat rakukest ega aatomi valmistada, millest koosneb inimese organism. Nii siis inimese organism, mis seisab koos rakkudest, on omapärane-salapärane riik, kus maksavad on omad erimäärused ja seadused. See on kõige peenem ja täielikum laboratoorium, mida iganes enesele suudab ettekujutada inimese tark mõistus. Selles laboratooriumis ja rakkude labürrindis kestab alaline töö, sest rakkude

riigis ei tunta tööseismist ega tööpuidust. Kui väsivad, haigestuvad või surevad üksikud rakud, siis astuvad asemele uued ja noored, sest ka rakkude riigis on käimas igapäevane sündimine, haigestumine ja lõpuks surm. Kuid kõik see sünnib nii targalt ja salapäraselt, et meie seda ise ei märka. Nagu meie ise, nii ka rakud tarvitavad oma eluülespidamiseks ja töötamiseks toitu. Kuna meie organism, nagu juba tähendasin, seisab koos rakkudest, siis läheb see toit, mida meie igapäev tarvitame, rakkude ülevõlpidamiseks. Ennem aga, kui see toit, mida meie igapäev nii suurel hulgal ära tarvitame, jõuab rakkudeni, töötatakse ta meie organismi paremate kokkade poolt,

nagu seda on magu ja sooled, ümber ja siis alles transporteeritakse mahla ja vereteede kaudu rakkudeni. Samuti, nagu iga elav olevus, nii ka rakk tarvitab veel peale igapäevase toidu hapniku ja heidab enesest välja söehapet. Nii siis see suur õhu ja hapniku hulk, mida meie kopsude kaudu sisse hingame, läheb rakkudele ja see suur söehappe hulk, mida meie välja hingame, tuleb rakkude riigist. Nagu maost ja sooltest saab kantud toit vere kaudu

suurune süda, mis tuksub meie rinnus. Ja see rütmiline südame tuksumine ei ole midagi muud, kui vere väljapressimine südamest — veresoontesse. Kui katkestab oma töö süda, siis kustub ka inimese elu momentaalselt, sest rakud ei saa toitu ja õhku.

Ka neerudel on suur tähtsus inimese elu füsioloogias, sest neerud on need filtrid, mille kaudu saavad organismist kõrvaldatud kõik need mürgkollused, mis ei ole rakkude majapidamises

Hugo Lepik

Randlased

rakkudeni, nii sünnib see ka siin. Kopsudes ühineb hapnik verrega ning kantakse mööda keha laiali ja antakse igale rakule tema osa.

Samuti annab iga rakk oma söehappe hulga, mis on tekkinud väljahingamise juures, verele edasi ja see siis jälle transporteeritakse kuni kopsudeni, kust siis väljahingamise teel söehape organismist eraldatakse.

Nii peab siis veri sidet rakkude ja välisilma vahel ning hoolitseb selle eest, et midagi ei puuduks rakkudel.

Kuid selle suure vere hulga, mis põimib läbi kogu organismi veresoonte võrgustikuga, paneb liikuma rusika

enam tarvilikud, vaid selle vastu mürgitavad organismi. Peale selle valvavad neerud selle järele, et organismist ei lähe kaduma need ained, mis veel kasutamata.

Seda suurt aatomi riiki, millest koosneb inimene, juhib ja annab käskusi peaju. See on nagu suur keskjaam, kust lähevad juhed igale poole laiali ja kus võetakse vastu ja registreeritakse kõik, mis sünnib väljaspool keskjaama. Nii näiteks peaju keskjaama on kontsentreeritud kõik tähtsamad organismi tsentrumid. Siin asub hingamise tsentrum, mille rikke puhul jääb hingamine momentaalselt seisma. Samuti südame

ja veresoonte reguleerimine on asetatud siin. Peale selle igasugused teiste elundite keskkohad, nagu liikumise, rääkimise, neelamise, silmaterade laienemise ehk kokkutõmbamise, haistmise, nägemise, kuulmise, tasakaalu jne. reguleeritakse siit. Peale selle asub inimese peaaegu, ka see suur salapärane mõistuse keskkoh, mis teeb inimese inimeseks ja looduse kuningaks.

Kuid ka peaaegu ise, nagu süda, kopsud, neerud ja teised elundid koosnevad rakkudest, mis erinevad üksteisest ainult oma morfoloogilise kuju ja suuruse poolest — vastavalt sellele ülesandele, mis tuleb neil täita. Kõike seda kokku võttes näeme, et iga inimese füsioloogiline toiming sünnib selleks, et elaksid rakud, millest koosneb organism. Kuna inimene puutub kokku oma igapäevases elus välisilmaga, siis mõjuvad ka seejuures tema organismi tegevuse peale igasugused tegurid, mis võivad nõrgestada ja vigastada organismi üksikuid rakke või orgaanisid, mille järele tekib siis haigus. Lõviosa haiguste tekkimises mängivad peaaegu alikult mikroobid, mis liiguvad igalpool, kus viibib inimene. Tekkib võitlus organismi ja mikroobide vahel. Kumb siis neist tugevam, sellele jääb ka võit.

Nagu juba ülalpool tähendasin, et organismi elu reguleerimises ja ülevalpidamises edendavad lõviosa kopsud, süda, vereringvool, neerud ja närvika, siis tahan allpool peatuda just nende üksikute tähtsamate haiguste juures, mis neid kolossaalse tähtsusega elundeid tabavad.

Kuna ka aastaagadel oma teatav mõju on haiguste tekkimises, siis peatun seekord just pikemalt kopsupõletiku juures, mis iseäranis levib sügisel ja talvel, kus kopsud külma õhu sissehingamise teel nõrgestatud ja vastuvõtlikuks saavad haigustele. Ja seda momenti kasutavad ära ka kopsupõletikku tekitajad mikroobid ja tungivad nõrgestatud kopsu sisepinnale ja hakkavad seal signema, mis tõttu siis tekib põletik. Harilikult tekib põletik kopsu üksikus sagaras, kust aga võib edasi minna kogu kopsu peale ja isegi teisele kopsule. Kuid sagedamini tekib põletik paremas kopsus. On ka tä-

hele pandud uurimuste põhjal, et rohkem haigestuvad mehed kopsupõletikku kui naised.

Kopsupõletik hakkab äkki, kõrge palavikuga ja külmavärinatega. Kuid kopsupõletik võib ka pikkamööda välja areneda mõnest teisest haigusest. Mäletan veel väga hästi seda gripitaudi, mis möllas kogu Euroopas 1918. a. ja möödunud talvel. Ja kõrge surevuse protsent oli seletatav just sellega, et gripahaigusele tuli juure kopsupõletik, mis siis vanad ja nõrga kopsudega haiged surma viis. Ka lapsed peale leetreid, kui nad vara üles tõusevad, jäävad sagedasti uuesti kopsupõletikku haigeks. Sarnane kopsupõletik areneb sagedasti pikalt ja isegi teinekord salapäraselt.

Lapsed kaebavad tihti kopsupõletiku puhul, et neil on pisted kõhus. Ja see on viinud nii mõndagi lapsevanemat eksiteele ja õigest diagnoosist kõrvale. Lapsel arstitakse kopsu asemel kõhtu, kuni viimaks siis mõni tähtis tundemärk, kas äge kõha või lapse hingeldamine õigele teele juhivad. On olnud juhtumisi, kus kopsupõletikus haige laps pimesoolika põletiku pärast haigemasse lõikusele tuuakse, sest et lapsel suured valud tekkisid pimesoole kohal. Nii tuleb siis alati, kui lapsel kõrge palavik ja suured valud kõhus, kopsusi järel kuulata, et kas ei peitu haiguse põhjus mitte seal. Kuna haige kops paistetunud on ja peenikesed hingetorud seetõttu kinni ummistunud, siis muutub ka haige hingamine väga kiireks ja valusaks. Nii hingab sarnane haige 30—40 korda ja isegi veel rohkem minutis, misjuures ninasõrmed kiiresti liiguvad. Kui meie koputame sarnase haige kopsu pihta, siis ei ole sarnast kõla nagu tervel kopsul, vaid see on tume, nagu lööks näiteks vastu lauda sõrmedega. Kui paneme kuulamisetoru ehk jälle kõrva vastu sarnast haiget kopsu, siis kuuleme seal igasuguseid märgi raginaid ja vilesid. Kuna peenemad kopsutorud ühes kopsu mullikestega on kinni ummistunud ja kokku pressitud, siis ei ole ka kuulda nende hingamist, vaid meie kuuleme ainult suurte hingetorude ehk bronhide hingamist, missugust hingamist nime-tame siis ka bronhiaalseks.

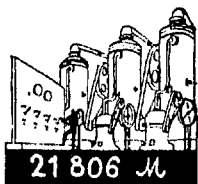
Terve kopsu juures meie sarnast hingamist ei kuule, vaid kuuleme ainult seda, kui õhk kopsumullikestesse ehk põiekestesse tungib.

Kuid sagedasti saab ka kopsupõletiku juures kopsukelm puudutatud, mis on just nende pistete põhjuseks, mida haiged kopsus tunnevad. Kui paneme kuulamisetoru ehk kõrva vastu sarnast kopsu, kus on olemas kuiv kopsukelme põletik, siis kuuleme seal sarnast krudinat, nagu oleks meie peosse võtnud lärsket lund, mis krudiseb. Sarnane kopsu krudin ehk hõõrumine tekib sellest, et kopsukelme ja kopsu vahel on tekkinud põletik, mis tõttu kopsu ja

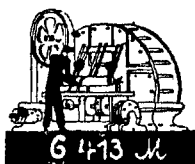
Kui sarnast haiget kopsu kuulame kõrvaga või kuulamisetoriga, siis seal meie üldse hingamist ei kuule, kuna vesi, mis kopsukelme ja kopsu vahet täidab, ei lase kopsu hingamist kuulda-vale tulla, sest nagu füüsikast teame, — on vesi halb hääle edasikandja. Samuti, kui koputame sarnast kopsu, siis on ta tume, nagu meie taoks mõne kõva asja peale.

Kopsupõletiku korral kannatab kõige rohkem just süda, sest südamel tuleb rohkem energiat töösse rakendada, et pressida verd läbi paistetunud ja un-mistunud kopsu veresoonte. Meie teame inimese anatoomiast, et veri, mis

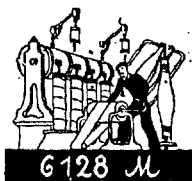
Ameerika Ühisriikides

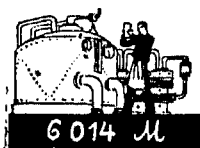
Saksamaal

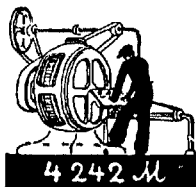
Prantsusemaal

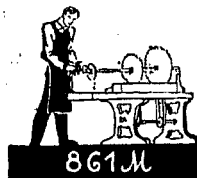
Inglisemaal

Itaalias

Rumeenias

Masinate väärtus võrreldes tööliste arvuga suuremates välisriikides.

Pildil tööline kujutab tööliste arvu, masinad — masinate koguväärtust. Nagu neist võrdlustest nähtub, tuleb tööliste kohta kõige enam masinate väärtust Põhja-Ameerika Ühisriikides, selle järele Saksamaal, siis Prantsusemaal, Inglisemaal, Itaalias ja lõpuks Rumeenias, kus masinate väärtus võrreldes tööliste arvuga palju väiksem on.

kopsukelme pind on muutunud karedaks, kuna terve kopsu juures ta sile ja läikiv on. Kui nüüd haige hingab, siis puutuvad kaks karedat pinda üksteisega kokku ja tekib õõrumine, mis sarnaneb lumie krudinale. Peale selle võib veel kopsukelme ja kopsu vahele tekkida vesi põletiku tagajärjel. Hingamine selle kopsuga, kus vesi asub — on raskendatud ja piiratud, misjuures haige kopsupool palju vähem kursee-rib, kui terve. Haiged armastavad märja kopsukelme põletiku korral rohkem haige külje peal lamada, et oleks kergem hingata terve küljega — kopsuga.

jookseb kogu kehast paremasse südamesse ja mis väga rikas söehappe poolest, saab paremast südamekambrist kopsudesse edasi juhitud, et seal ta vabaneks söehappest ja võtaks vastu uue laadungi hapnikku, et viia selle happe keha rakkudele. Enne aga, kui peaseb veri kopsust suurte vereringvoolu, peab ta uuesti pahemast südamekambrist läbi käima ja siis alles pressitakse ta suure hoo ja jõuga — pahema südame kambri tugevate lihaksete kokkutõmbamisel — aortasse ja sealt kuni veiksama juursooni, mis igat rakku piirab ja toidab. Nii siis näeme, et parema südame ülesanne on verd vastu

võtta ja edasi saata kopsudesse puhastamiseks ja vabastamiseks söehappest. Kuna aga kopsude ülesanne on verd puhastada söehappest ja teda rikastada hapnikuga ja siis verd transporteerida pahemasse südamesse.

Oma anatoomilise ehituse poolest on parema ja pahema südame lihaksed üksteisest lahkuminevad. Parem südame lihas on õhuke ja nõrk, kuna pahem tugev on. See on ka sellega seletatav, et paremal südamel tuleb verd ainult läbi kopsu pressida, kuna pahem peab verd sarnase jõuga pressima, et veri tungiks, nagu juba tähendasin, iga rakuni, mis leidub organismis.

Kopsupõletiku korral, kus tuleb paremal südamel rohkem töötada, kui harilikult, juhtub sagedasti, et süda ei jõua oma tööga hakkama saada ja väsib ära. See tuleb ette iseäranis vanade ja raukade juures. Ühtlasi ka nende haigete juures, kellel süda on ennem haige. Sarnase ületöötanud ja väsinud südamega haige juures võime siis tähele panna väliseid südamehaiguse tundemärke. Puls muutub väga kiireks, 140—160 lööki minutis. Samuti on puls sagedasti korratu, vaevalt tunda. Palavik, mis oli haigel väga kõrge, isegi üle 39°C, langeb alla 36°C, 35°C—34°C. Haige nägu, huuled, nina muutuvad külmaks, siniseks, külm higi on näol. Jalad ja käed muutuvad külmaks. Näib nagu kustuks iga minut elu. — Tekib nõnda nimetatud südame nõrkus ehk collaps. Ainult rutuline arstiabi võib siin päästa haige seisukorra. Kuid ka teinekord ei suuda arst enam midagi ära teha, kui süda on juba ennem haige ja nõrk olnud. Nii surevad siis kopsupõletiku korral enamasti kõik haiged just südamenõrkuse kätte.

Sarnane südame surm tuleb kõige rohkem just ette siis, kui tekkib kriis, see tähendab, kui palavik langeb. Palavik ägeda kopsupõletiku korral püsib juba kindlad päevad ja kriis tuleb enamasti kindlatel päevadel. Juba arstiteaduse isa Hipokraat pani tähele, et kriis kopsupõletiku korral tuleb päevadel, mis mitte paarisnumbris, nii siis 5, 7, 9 ehk isegi 11 ja 13 päeval. Harilikult tuleb kriis 7 päeval. Liiga varajane kriis ei ole mitte kunagi kasulik,

sest palavik võib uuesti tõusta. Kriis tuleb harilikult öösel. Palavik langeb äkki alla, isegi alla normi; s. o. alla 36°C. Haige hakkab kõvasti higistama, mis tähendab palaviku langust. Puls, mis väga kiire oli, langeb 50—60 löögi peale minutis. Nagu juba tähendasin, tuleb kriisi korral sagedasti südame tegevuse nõrkus.

Peale sarnase kopsupõletiku, mis hakkab äkitselt, on veel olemas kopsupõletikud, mis hakkavad salapäraselt ja pikkamööda. Sarnane kopsupõletik tekib harilikult mõne raske haiguse tagajärjel, kus haigel tuli kaua lamada selja peal. Kuna nõrgad haiged ei jaksa ka välja kõhida röga, mis kogub kopsude alumistesse osadesse, siis tekib seal põletik. Nii võime harilikus elus tähele panna, et haigemajades peale rasket, lõikust haiged jäävad tihti kopsupõletikku haigeks. Siin süüdistatakse siis, et arstid on haige ära külmetanud. Kuid siin on mõjuvad just teised tegurid. Haige, keda opereeriti unerohu all, nagu seda nüüd ceteriga igalpool tehakse — ei kõhi narkoosi ajal välja kopsust röga, mis sinna kogub ja ka eeter äritab ühtlasi kopsusi. Nii siis, tekib juba lõikuse ajal kopsus väike ärritus, millele veel kaasub lamamisest tekkinud põletik ja meil on käes kopsupõletik. Samuti võib tekkida kopsupõletik, kui palavikuga haiged vara voodist üles tõusevad, nagu seda juhtub sagedasti influentsa puhul, kus ära ei oodata, kuni haigus on täiesti paranenud, vaid minnakse kohe tööle, kui palavik on natuke madalam. Sarnasel korral juhtub sagedasti, et inimesed jäävad uuesti haigeks kopsupõletikku, mis ka siis nii tihti nende eluküünla on kustutanud. Ka leetride juures, nagu eelpool tähendasin, on sagedaseks komplikatsiooniks kopsupõletik, mis oleks hoiatuseks praeguse leetritaudi ajal kõikidele lastevanematele, et nad lapsi enne toast välja ei lase, kui palavik on täiesti langenu ja lapsed enast täitsa tervetena tunnevad. Kliiniline pilt on salapäraselt ja aegamööda välja kujunenud kopsupõletiku korral pea samasugune, kui ägeda kopsupõletiku juures, kuna röga ägeda kopsupõletiku juures on rooste värvi — mis väga tähtis on äkilise kopsupõletiku äratundmiseks. Ka ülemisele huulele

tekib ägeda kopsupõletiku korral herpes ehk ohatus, mis kärna moodi välja näeb.

Rinnalaste juures tekib kopsupõletik sagedasti nohu tagajärjel, kui nohu õigel ajal välja ei arstita. Kuna kopsupõletik rinnalaste juures väga kardetav haigus on ja samasuguse kõrge surevuse annab, kui raukade juures, siis tuleb lapsi hoida kõvasti nende inimeste eest, kellel nohu on. Kõige kardetavam on kopsupõletik, kui laps põeb kas inglisehaigust või on jälle kunstlikult toidetud. Sarnased lapsed, kui neid tabab kopsupõletik, sulavad kokku ja varisevad hauda. Ka kopsupõletik, mis tekib lastel peale läkakõha, on väga kardetav ja annab kõrge surevuse protsendi.

Nüüd, kus olen katsunud teoreetiliselt anda lühikese ülevaate kopsupõletiku sümptoomidest — tahan veel peatuda lõpuks kõige tähtsana osa juures, see on kopsupõletiku arstimine.

Nagu juba alguses tähendasin, on ägeda kopsupõletiku tekitajaks väike Fraenkeli pisilane, siis tuleks siin alguses kohe selle mikroobi vastu pütsida seerumi, nõnda nimetatud anti-pneumokokkide seerum. Kuid seerumi määramine ja tarvidus jäetagu iga arsti otsustada, kas ta leiab selle tarviliku või mitte. Kopsupõletikusse jäänud haige tuleb kohe paigutada voodisse. Tuba, kus lamab haige, tuleb hästi tuulutada, sest midagi pole halvemat, kui haige toas sunnitud õhk. See juba ise nõrgestab haiget. Mida värskem ja puhtam õhk, seda rutem paraneb haige. Toit olgu vedel ja selleks on kõige kohasemad piimasupid, piim, muna ja pudrud, aiavili, kissel jne., kuna liha mitte anda palaviku ajal. Kui haigel raske hingata, siis asetada haige poolistukile, et tal kergem hingata ja kõhida oleks. Kõrge palaviku ajal teha haigele märjad kompressid, vähemalt iga kolme tunni tagant, toas seisnud leige veega. Kuna kompresside tegemine vähemalt igale ühele teada on, siis ei taha nende juures pikemalt peatada. Kuid ühte pean siiski tähendama, et kompressi osatagu teha, sest vastasel korral toob kompress rohkem kahju kui kasu ja haige võib ära külmetada.

Kui palavik kompressidega alla ei lähe ja haige sonib, siis võib teha toaleige veega pakkimisi. Pakkimise kunst seisab selles, et võetakse üks voodilina ja tehakse toasseisnud veega, mille temperatuur 20—24° vahel ja väänatakse nii kuivaks, et vesi ei tilgu. See märg lina mässitakse siis haige keha ümber, nii et pea ja käed välja jäävad. Siis mässitakse haige villase teki sisse, mille all on kuiv lina ühes vahariidega. Sarnasse olekusse jääb haige 1—2 tunnini. Sama mähkimist võib päevas mitu korda teha.

Sarnane pakkimine ei avalda oma mõju mitte üksi palaviku langemise peale, vaid ka hingamine muutub kergemaks ja haiged tunnevad endid väga hästi ja rahulikkudena.

Kuna kopsud põletiku puhul verd täis on, siis mõjub mõnikord väga hästi verelaskmine. Harilikult lastakse sarnasel haigel 200—300 ccm. verd korruga välja, mis siis verd kopsudest ära kisub ja seega südametegevust kergendab. Sarnase verelaskmisega on palju alal hoitud inimese elusid, mis olid muidu kustumas südame nõrkuse tagajärjel. Kuid ühte pean siin hoiatama, et sarnast verelaskmist tuleb ainult arstil lasta teha, kui ta selleks põhjust leiab, aga mitte kupunaistel, nagu see veel alles moes on, et igasuguste paistetuste ja põrutuste puhul kuppusid lastakse panna. Sarnased musta riistaga ehk kupurauaga puuritud kupud võivad raskeid veremürgitusi esile kutsuda, mis väga kurbade tagajärgedega võivad lõppeda.

Soovitada võib küll kuive kuppusid — mis väga hästi mõjuvad igasuguste kopsupistete ja seljavalude vastu ja seejuures mingisugust kahju ei sünnita, kui neid õieti osatakse panna. Et südame jõudu alles hoida kopsupõletiku korral, siis tuleb südamele abiks tulla igasuguste südame rohtude abil juba haiguse algul, nagu neid müügil on: digitalis, digalen, digipurat, campher, coffein, strophant, cardiazol jne. Kui aga siiski juhtub, et haigel tekib südame nõrkus, siis tuleb sisseandmise asemel juba mingisugust neidest rohtudest sisse pütsida, kas naha alla, lihase sisse ehk veresoonde — kus rohu mõju avaldab ennast siis momen-

taalselt. Isegi on hakatud sarnastel juhtudel südamesse sisse pritsima, kui mujal ei aita ja on siis päästetud haige surma suust. Peale selle piinab haiget veel haiguse algul kuiv, valus köha, mis isegi hingamise ja väljakõhimise raskeks teeb.

Kuna alguses kopsus mingisugust röga ei leidu, siis tuleb anda sarnaseid rohtusid, mis köha vaigistavad ja pisteid vähendavad. Selleks on kõige kohasemad siis valuvaigistavad rohud: nagu morphium, cochin, dicodit, dionin jne. Neid rohte võib haigele anda ainult arsti ettekirjutusel ja määramisel.

Kui aga kopsu tekib röga, mis annab ennast kuulda igasuguste märgade raginatega, siis tuleb juba tarvitada sarnast rohtu, mis röga vedelaks teeb ja lahti sulatab. Siin on ka väga tähtis, et haige kõhiks, sest muidu jääb röga kopsu. Kuna röga tekkimisel muutub köha ka lahtisemaks ja ei ole enam valus kõhimise korral, siis tuleb ka just niisugust kõharohtu anda, mis haiget veel rohkem kõhima paneb, et ennem saaks kops rögast puhtaks kõhitud. Nii siis kopsupõletiku korral võib rohtu määrata ainult arst siis, kui ta on haige kopsud järel kuulnud. Kui on näiteks kuiva kopsukelme

ehk kopsupõletiku juures pisted rinnus, siis võib sellele kohale kas sinepi-plaastrit peale panna, ehk kuivad kupid, või jälle kui muud rohtu ei juhtu kodus olema, siis jodiga määrada, või campheri piiritusega sisse õõruda ja siis soojalt kinni panna. Kuid lõpuks pean veel ühte alla kriipsutama, et igasugune kopsupõletik on salapärane ja kapriisne haigus, mis iga minut võib halveneda. Ja siin tuleb peaaesjalikult just alati silmas pidada haige südame tegevust. On haigel tugev süda, teeb ta haiguse läbi. Kui on aga süda ennem haige ja jõuetu, siis on haiguse paranemine juba küsitavam ja surm murrab siis haige maha mitte teina kopsude pärast, vaid nõrga südame tõttu. Ja sellepärast kutsuda iga väiksema südamenõrkuse juures arst — mitte sellepärast, et arst teeniks, vaid sellepärast, et haige surra võib südame nõrkusesse, kui ei saa kiirelt vastavad abinõud tarvitusele võetud, sest südame surmaks ei ole mitte tarvis tundisid, vaid minutid. Enne, kui tuleb arst, panna haigele kuumad pudelid ümber, anda juua, kui muud südamerohu ei ole kodus, siis tass musta oakohvi, sest kohvis peitub kofeiin, mis südant ergutab, ehk jälle mõni tilk aetherit — liikvat või balderjani.

Töotervishoiu ülesandeid.

Dr. H. Jürgenson, Tartu.

Iga riiklikkude-ühiskondlikkude keskkorralduste hulka peab kuuluma ka töotervishoid, see tähendab: riik peab võimaldama teda kujundava ühiskonna üksikliikmetel oma igapäevast töökohustust täita ka hügieeniliselt. Töö enese seisukohalt osutub tähtsaks, et tööd hügieenilistes oludes ja tingimustes tehtaks, siis annab ta ka kõige paremaid ja bioloogiliselt õigeks tunnustatud tagajärgi, kui tugevama innuga, intensiivsusega töötades, tööline sealjuures terviseliselt hästi end tunneks. Teiste sõnadega: töö optimumi saavutades tööline saavutab sealjuures ka optimaalse kasueffekti.

Töö peab kõige pealt saama kohus-

tuseks igale kodanikule, iga kodanik riigis peab kindlustatud olema, et riigis teda ei lasta äranälgida. Edasi tulevad äramäärata täpsusega (välismaid silmaspidades) minimaalne, vähegi inimlik palga elamismäär, teiselt poolt kindlaks määrata töö vältavus töökodades, kantseleides jne. Arvestada tuleb siin igalpool sugupoolte, vanadusastme, harjumuste ning muude iseäralduste ja omadustega. Seejärele tuleksid juba küsimuse alla teised üksikasjad, millest siin ka mõned märkused. Töökojad vastaku õigetele sanitaarsetele nõuetele: valgustus, kütte, puhas õhk, niiskus jne. omavad siin esimese järgu tähtsuse. Kuid ka alaline mürin jne., mis kõrvade peale

pikapeale tunduvalt halvasti mõjub, tuleks igal pool, kus see aga võimalik, kuni äärmuseni vähendada. Üldse silma, kõrva, haistmise (nina) ja teiste meelte peale liig teravalt mõjuvaid (liig hele valgustus toimib halvasti silmadele jne.) tööstuslisi pahesid tuleks katsuda seal, kus see võimalik, hästi pehmendada.

Kuid vähe oleks sellest. Võitluse peale õhuriketega tööstustes tuleks rohkem kui seni ka meil rõhku panna.

Liig heleda valgustuse vastu võideldakse välismail töölistele antavate vastavate prillidega.

Et tööline mitte riietega kergesti masina vahele ei jääks, seks on vastavalt valmistatud ülikondi, peakatteid naistele ja pikajuukselistele jne.

Tuleb võidelda ka tööstusliste õhuriketega palju enam ka meil. Kloorgaasi toime kopsudele on näiteks, nagu teada sõdadest, õige terav ja sööv. Tuleks tarvitada seevastu seal, kus seda vabaneb suurel hulgal töökodades (kloorlubja valmistamisel jne.) vastavaid vastu-gaasimaskesid. Väavelvesiniku, mida sünnib väävli valmistamise tehastes jne., vastu on küllalt raske võidelda. Tal on vastik prügikastide lõhn, ärritab nina limanahka, tekitab peapööritust jne. Gummivabrikutes, kus ka väävelvesinikku küllalt tekib, tuleks mõelda ka samuti selle peale, kuidas vähendada gaasi. Arseeniku aurud, nagu teada, tekitavad koolera sarnaseid haigusnähte (pidagu seda aniliinivärvide valmistajad tehased meeles!). Vosvoriaurud (tikutööstuses, kus $\frac{1}{3}$ töolistest läbisegi vosvorimürgituse kroonilise kuju all kannatavad) teevad kondid ja hambad hapraks. Peeglivabrikutes, kus küllalt õhus clayhõbeda auru, võime töolistes juures lahjaksjäämist, käte värisemist, igemete rikkeid jne. tähele panna. Tinatolm tekitab valusid sooltes, raske ma mürgituse juures halvatusi. Konnakivi (Quarz), rauatolm jne. söövad tugevasti kopsukudet, — tuleb mõelda tiisikusele, mis kergesti maad võib siin võtta. Ja meil on teada, et vastavate töolistes eluiga on õige väike, mõnel korral, kus ei võeta tarvitusele vastuabinõusid, millised siin otse vajalikud. Quarzi töolistes surevus on

õige suur, välismail on mitmes kohas nende eluiga mitte üle 25 aasta ja 90% sureb nendest kõik tiisikusse. Ka potsepe sureb tiisikusse 60%.

Kuidas võidelda tolmu vastu tööstustes? Vastus: tolmuimejad, hea ventilatsioon, aknad lahti. Peab „sõjaväeliseks“ harjumuseks saama igal kindlal ajal aknaid jne. avada, et õhk oleks puhas igas vabrikus. Tuleks nõuda, et vastavad järelvaatajad laseks vabriku õhku järel katsuda (analüüserrida, ja seda just iga kord ja igal kindlal ajal). Peaks see saama otse kohustuseks, mille järele valvaks riik.

Väga soovitav oleks, et tehastes oleks ka termomeeter, õhu niiskuse mõõtja, mustade paberite jaoks määratud korvid (kuhu visata mitte tarvilikka paberisi, jäänuseid) käepärast, et töölisi õpetataks puhtust pidama, mis töölise tervisele on kasulik.

Ka koolides, seltsides ja mujal, kus puutuvad kokku õige paljud inimesed, peavad olema ka vastavad tervishoidlised kaitseabinõud, mida nimetasime praegu.

Mis eriti aga tähtis: tänavad suvel olgu tolmust puhtad, piiratagu sõidukite kiirust, kastetagu tänavaid veega, tolmuene tänav just levitab tiisikust.

Õösine töö nii vabrikus, koolis, kodus ei sobi tervisele. Öösel peab inimene magama, eriti lapsed ja rasedad naised. Mis koduelusse puutub, siis omavad siin just erilise tähtsuse terviselised harjumused. Enne söömist käed puhtaks pesta, enne magamist suud veega loputada, alkoholist loobumine, — kõik see tervishoidliselt on väga soovitav. Mis kõik kätele ei kogu, mida kõike me ei puuduta ja nii kohe söögi juurde asudes ei osutu see alati nii süütuks, kui paistab algul. Suud loputada enne magama minekut (ega see mõni raske, väsitav töö ei ole), see hoiab me hambad tervemad: toiduosad ei jää ööseks hammastele käärima! Puhas õhk toas, küllalt soojust, mitte liialdused milleski, nii joomises, suitsetamises, (kel süüa on) ka mitte söömisel, korralik uni, rahulik

kodune perekonnaelu — need võimaldavad meile tervist alal hoida.

Ka ühte asja peab nimetama, see on peab harjunud tööga eluks ajaks kord ka leppima, ühe töö pealt teisele üle minna ei ole töö kasulikkuse mõttes mitte alati just soovitatav. Sepp jääb alati heaks sepaks, ta harjub töötama kuumaga, kalamees jääb alati heaks kalameheks, vees külma käes sulistades harjub ta ka viimaks külmaga. Vahetada tihti elukutseid pole soovitatav.

Kokkuvõttes nõuaksime ja sooviksime, et

1) tööasutused (tehased, kool, kodu) olgu tervisenõuetele vastavad,

2) et iga töötaja (olgu see tööline, koolipoiss või õpetlane) peaks tuttav olema üldtervishoidliste nõuetega oma isiklises elus, kasvatagu end nimenitatud tervishoiu küsimustes.

Tervishoidliste harjumuste ülesanne on igale inimesele ülisuur... Kui lepitakse kord kokku ka meil nii töö vältavuse, öötöö jne. asjus tööliste ja tööandjate vahel, kui oma isiklises elus istutatakse enesesse tervishoidlisi algnõudeid (tervishoidlisi harjumusi), siis saadakse kätte ka optimaalset, kõigesuuremat tööväärtuses ja töövõimekas, kui ka töötaja tervises, selle elu vältavuses, elueas! Ja see just ka ongi meie Eesti, ka meie eneste õnne pant!

Elukortereid rahvale.

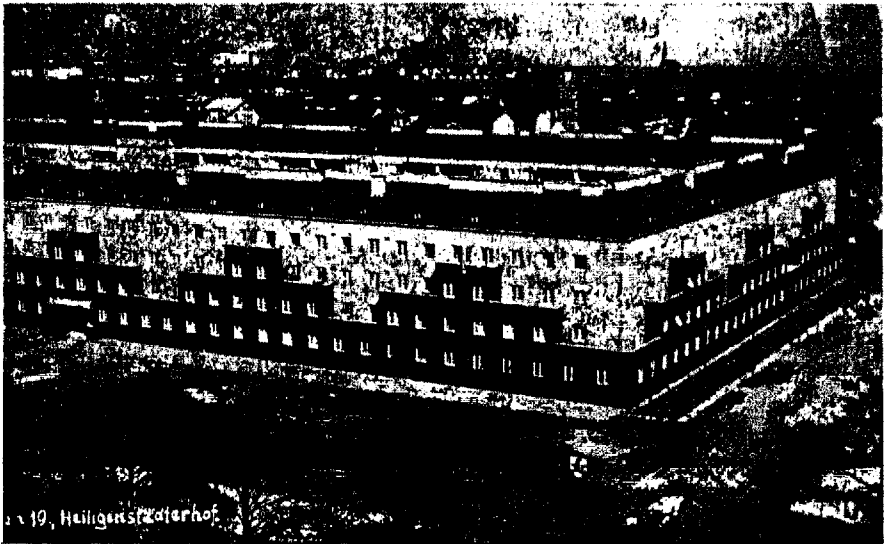
L. Johanson.

Tähtsamaid ülesandeid linnavalitsustel on elanikkude

varustamine korteritega.

Missuguses seisukorras Eesti linnad, eriti Tallinn praegu korterite suhtes

kat keelt ametlikud andmed Eesti statistika kuukirjas ja Tallinna linna statistilises aastaraamatus. Need arvud tõendavad, et inimesi elab pisikestes korterites enam, kui selleks ruumi ja

Viini linna poolt tööliste ehitatud elumajad.

on, seda tunnevad elanikud omast käest ja näevad ise igapäev. Mitte ükski korterikitsikusest, vaid isegi korteri viletsusest ja selle lagastavaist tagajärgeist kõnelevad enam kui kuju-

õhku on. Selle tulemuseks on haiguste levimine, eriti tiisikuse, rheuma ja muude nakkushaiguste. Selle tulemuseks on — suurem surevus.

Oletamine, et korterikitsikus Tallin-

nas aasta-aastalt väheneks, on ekslik. Selle tõenduseks ainult mõned arvud.

1. jaanuaril 1927. aastal oli Tallinnas elanikkude juurdekasv: mehi 1211, naisi 2364, 1. jaan. 1928. a. — mehi 1663, naisi 1257.

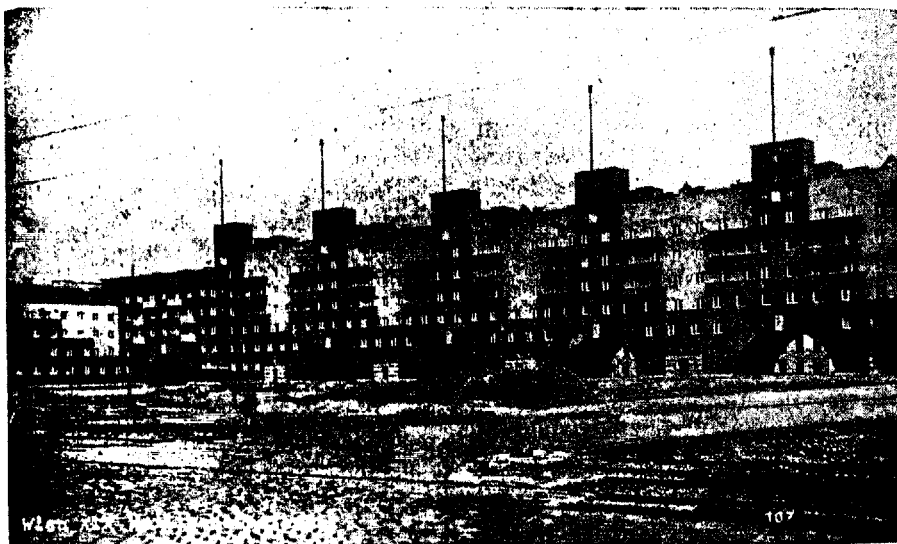
1927. a. ehitati juurde 381 ja 1928. a. 546 korterit. Samal ajal hävines (lammutati, ehitati ümber jne.): 1927. a. 111 ja 1928. a. 106 korterit.

Nii 1928. a. tuli uusi kortereid selle rahva kohta, kes Tallinna juure tulid, vaid 2920 inimese kohta 440 korterit, see on iga 5,5 inimese kohta üks korter.

Kuidas tol ajal kultuurilise Euroopa linnaomavalitsused oma ülesannetest aru saavad, seda ei tõenda mitte ainult Viini linn, vaid selle kohta on juba Lääne-Euroopast tuhandeid näiteid ja juba aastakümneid tagasi.

Tallinn vabandab ennast ka sellega, et — linnaplaan pole veel viimistletud. Otse naiivne põhjus!

Tallinn linna maapoliitikas ei näe meie ka mingit püüet linna elumajade juurehitamiseks. Ka see kannatab kavakindluse ja juhusliku peost suhu elamise all.

Viini linna poolt töölistele ehitatud elumajad.

Uusi kortereid pole aga Tallinnas tarvis mitte ainult juurekasvule, vaid ka teistele elanikkudele, kes siin korterikitsikuse all kannatavad.

Tallinna linnavalitsus, samuti ka riigivalitsus, ei ole veel jõudnud äratundmisele, et nende üheks esimeseks ülesandeks peab olema — elanikkudele tarvilikkude ja tervishoidliste elukorterite ehitamine.

Eestis pole veel ei riigil ega linnavalitsustel kavakindlat ehituspoliitikat.

Ja see on ka peapõhjuseks, miks siin ei tehta korterikriisi lahendamiseks midagi nimetamiseväärilist, miks siin üldse kavakindlalt veel ei tegutsetagi, vaid ainult saamatuses käsi laotatakse: pole krediit!

Lääne-Euroopas, näiteks Saksamaal on püüdnud just linnad odava ehitusmaga elustada uute elukorterite ehitamist. Seda on teinud näiteks Köln, Düsseldorf, Duisburg, Bonn, Dresden, Strassburg ja teised.

Tööliste elukorterite ehitamise alal paistab teiste Lääne-Euroopa linnade kõrval peale sõja silma kehv Viini linn sõjas lagastatud Austrias.

Viini linn on ehitanud töölistele 1921.—1929. a. jooksul 38.204 korterit, 2—4 toalist.

Missugused Viini linna poolt ehitatud tööliste elumajad väliselt on, võib näha tänases numbris toodud pildidel. Need on hüglasitud püramiidid.

On praegu ehitamisel 84 maja 8936 korteriga ning kavatsusel 73 maja 14.400 korteriga.

Kõik need kümned tuhanded korterid on linnaomavalitsus ehitanud summadest, mis võetud maksudena neilt jõukadelt, kes lõbutsevad ja külluses elavad. Austria parlament määras läinud suvel omalt poolt toetust korterite ehitamiseks. Selle toetusega tahab sotsialistlik linnavalitsus lähema 3 aasta jooksul veel 10.000 korterit juure ehitada peale selle ehitusprogrammi, mis juba teostamisel ja koostatud.

Et Viini linn suurel viisil ehitab, siis saab ta kasutada kõiki tehnilisi vahendeid, mis ehituse odavamaks teeb 20% võrra, võrreldes eraomanikkude ehitustega.

Kui suured Viini linna ehitused on, selle kohta annab ettekujutuse tarvitatud materjali arvgi. Nii on senistele ehitustele tarvitatud 350.000 vagunit liiva, 30.000 vagunit tsementi, 170.815 vagunit telliskiva. Üldse on selle ehitusprogrammi teostamiseks kasutatud materjale 607.868 vagunit, mille rong olcks pikk 3.500 kilomeetrit.

Viini linn on eitanud peale selle muidki tarvilikka asutusi: rahvasauna, krematooriumi, koolimaju, hoolekandeaasutisi jne.

Siin on linnaomavalitsuste tegelastel teadmised ja selgus selle kohta, mida tarvit teha, siin on tahet ja energiat korterikriisi mõjukaks lahendamiseks. Siin on linnategelastel süda ja pea, mõistus. Ja see kõik on võimaldanud selle suure ehituskava teostamist, kuigi Viini linn on sõjas väga rängalt kaotanud ja paljakstehtud riigi pealinn, ning sellel linnal aineeline seisukord ja tuluallikad pole paremad kui Tallinnal. Ta on vaid mõistnud neid tuluallikaid kasutada ülesehitavaks tööks.

Eesti linnades ajakohaste elukorterite ehituspoliitika kõige suuremaks kammitsaks on olnud just linnaisade loidus.

arusaamatus ja püüdmine — elada päevast päeva rahulikult, tasapisi nokitsetes ja nikitsedes, olles väga ettevaatlik, et ühelegi jõukale kuidagi varba-peale ei astuks. Vahest on varbal konnasilm, jõuk pistab huluma ja see — rikub linnaisade vaikset elu ja jumaliku rahu.

Hulk elukortereid töölistele eitanud on ka Saksamaa linnad, umbes pool-sada.

Juba 1901. a. lõi Berliini linn selleks otstarbeks 1 miljoni margalise fondi, Samuti talitasid Main, Krefeld, München, Hamburg, Essen, Düsseldorf ja teised.

Eestkätt ehitatakse omavalitsuste poolt ja osavõttel korterid töölistele ja alamteenijatele, kehvematele lasterikastele percondadele, kellele eraomanikud ei taha korterit üürida.

Freiburg hakkas elukortereid ehitama 1886. a. ja juba 1909. aastani oli ta eitanud ise 66 maja 222 korteriga. Peale selle on seda ehituspoliitikat isegi intensiivsemalt teostatud, nii et praegu suur protsent linnas olevaist elumajadest on linna omad.

Korterid ehitati 1—3-toalised.

Meil on ehituslaenu abil püstitatud vähesed hooned.

Meil pole veel jõutud isegi korralkuni korteri statistikani, pole veel teostatud isegi korterite järelvaatust.

Korteri normaalne hind on $\frac{1}{6}$ — $\frac{1}{7}$ tööpalgast.

Tallinnas tuleb aga korterihinnaks kulutada palju enam: $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$ palgast, sageli enamgi.

Riigilt ja linnaomavalitsuselt oleme õigustatud ootama maa- ja ehituspoliitikat, millel sihiks korterikitsikuse kõrvaldamine.

Igal inimesel on õigus — oma kodu peale, see on — tervishoiunõuetele vastavale korterile!

Igatüks, kes tahab sotsiaalseaduste maksmapanekuks kaasa aidata, levitab sotsiaalküsimuste kohta teadmisi, tuues „**Töö ja Tervisele**“ uusi tellijaid.

Sotsiaalse arengu ühingu tegevusest.

Nagu teada, pidas Sotsiaalse Arengu Ühingute Liit oma viimast peakoosolekut Zürichis 19. kuni 21. septembrini 1929. Peakoosolekuid peetakse kahe aasta sees kord. Järgmine tuleb 1931. aasta septembris. Koht ei ole veel kindel.

Zürichi koosolekul olid esitatud peale Eesti ühingu kõik teised ühingud. Peale selle võtsid koosolekust osa 17 riigivalitsust ning 10 teaduslikku asutust ja ametiühingulist gruppi oma esindajate läbi.

Lõpulikult lahendati kaks küsimust: perekonna poliitika ja koolisunduse pikendamise küsimus. Nende küsimuste kohta tehtud otsuste elluviimise eest hoolitsemine olgu kõikide Sotsiaalse Arengu Ühingute liikmete kohuseks. Tulevase peakoosoleku päevakorda võeti migratsiooni ja kõrgete palkade küsimused. Mõlemate nende küsimuste kohta peavad iga maa ühingud saatma oma maa kohta teated ülessetud küsimuste peale hiljemalt 1. juuniks 1930. a. Nende materjalide läbitöötamiseks on loodud kaks komiteed, kes ühes rahvusvahelise liidu juhatusega kokku tulevad Belgiasse Liège (Lüttichi) linna juuli esimestel päevadel. Nemad saavad juba kokku kindla nende küsimuste uurimise kava ja saadavad selle laiali hiljemalt 1. oktoobriks 1930. a. Kõikide maade ühingud peavad uurimused

läbi viima 1930. aasta 1. oktoobri ja 1931. aasta mai vahel.

Rahvusvahelise liidu rahaline seisukord oli üksvahe väga raske, kuid nüüd on tema tunduvalt paranenud. Selleks on peaaesjalikult kaasa mõjunud üksikute riikide valitsused oma toetus- tega. Mõned riigid on oma eelarvesse üles võtnud summad Sotsiaalse Arengu Rahvusvahelisele Liidule juba mõned aastad (Prantsusmaa, Schveits ja veel 5 teist riiki). Tänavu on nendega ühinenud veel Belgia ja Rumeenia, kes on lubanud ka edaspidi järjekindlalt liitu toetada. Samuti toetab liitu iga aasta Pariisi linn.

Liidu juhatusse on tagasi valitud kõik endised liikmed. Ainult surnud Rootsi vanema tööinspektori asemele valiti endine Soome sotsiaalminister ja praegune sotsiaalministeeriumi peasekretär Niilo Mannio. Loodi juurde veel neljas abiesimehe koht, kuhu valiti Saksa riigi kõrgema kohtu liige von Nostitz.

Omalt kohalt astus tagasi Liidu kauaaegne teaduslikkude uurimuste juhataja ja väljaannete juhtija Baaseli ülikooli professor Bauer. Teaduslikkude uurimuste juhataja koht jäi vabaks, kuid väljaannete toimetamine tehti ülesandeks komisjonile, kuhu kuuluvad liidu peasekretär, Pariisi katoliku ülikooli professor A. Boissard, Kieli ülikooli professor Heyde ja Collège de France professor Fuster Pariisist.

Enam puhtust.

Rahvasaunadest.

L. Johanson.

Üheks tervishoiu algtingimuseks on puhtus. Mida puhtam inimese keha, kodu, töökoht ja ümbrus — seda vähem pinda on haigustele ja tervise riketele.

Ihuliku puhtuse asutiseks on saun ja supelmajad, mille asutamise on linnavalitsused oma ülesannete hulka lugenud juba vanast ajast alates, sest mida enam ja paremaid saunu ja supe-

luseasutisi rahvas kasutab, seda kultuurilisem ta on.

Kuidas juba vanal ajal rahva ihuliku puhtuse eest omavalitsused ja riik hoolitsesid, sellest mõned näited.

Vanas Roomas oli ükski 75 suurt sauna, mida võisid kasutada kõik elanikud maksuta. Siin olid higistamise ja aurutamise ruumid, soojavee vannid

ja ujumisebasseinid. Siin olid masseerimise ja kehavõidmise ruumid. Diokletsianuse saunad mahutasid 18.000 suplejat.

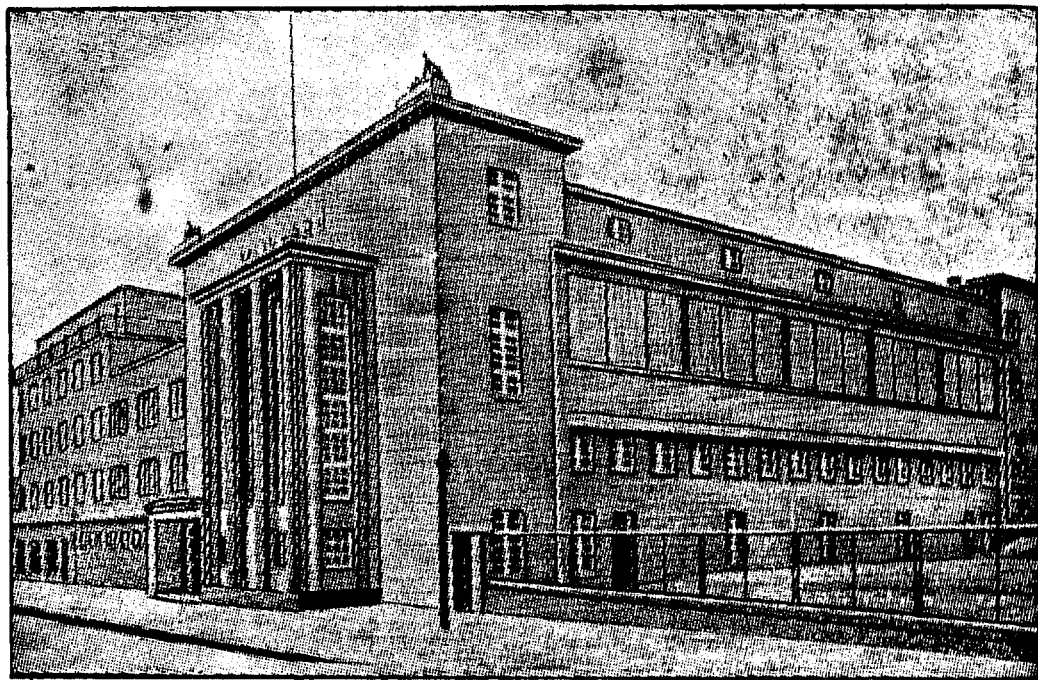
Caracalli saunas (terma) võis peeseda ennast 3000 inimest. Rooma saunades oli ruumi, puhtust, aga ka isegi kunsti. Paremad kunstiteosed — Laokooni grupp, Herkules, kaks gladiaatori ja teised — olid püstitatud saunadesse. Niisuguseid nülitud jäsemetega kujusid, nagu Eesti rahvamajades — roomlase silm ei oleks suutnud väljakannatada; ta mõistis kunsti.

legi peale vaatamata olid keskaja Euroopas 15. ja 16. aastasajal hinnata saunad vaestele, näiteks Baaselis, ja terves reas teistes linnades.

1851. a. andis Prantsuse parlament 600.000 franki selleks, et linnad võiksid ehitada rahvale saunu.

Eriti Inglisemaa ja Saksamaa, Itaalia ja Schveitsi linnad asusid saunade ehitamisele, mitte ainult rahvale, vaid saunu-dushisid ehitati ka koolimajade juurde — lastele.

Neis maades on nüüd linna omavalitsustel hulk saunu ja supelusasutisi, mõ-

Hiljuti avatud suurim rahvasaun-ujula Landsbergis, Ida-Saksamaal.

Saun-ujula püstitati suurelt osalt vabatahtlike annetuste näol korjatud summadega Landsbergi elanikkude poolt. Peale ujumisebasseini sisaldab ujula veel võimlusaali, samuti igasugu valguse-, õhu- ja ravi-vanne.

Pompeis oli hulk saunu. Nad polnud mitte ainult pesemiseks ja suplemiseks, vaid siin korraldati ka bankette ja pidusid.

Rooma riigi varisemine ühes paganakultuuri langusega — tõi kadu ka kehatervise kultusele ja puhtuse eest hoolitsemisele. Keskaja katoliiklus inimkeha eitamise, variseerilikkusega ja oma sisemise ning välise muutusega hävitas ka suna-kultuuri. Sel-

ned otsekui kirikud — lossid, kus isegi pühapäeval tuhanded inimesed käivad, näiteks Amalienbadis Viinis.

Paremaid linna supelusasutisi on ka Münchenis, kus aastas sajad tuhanded näiteks ainult üht supelusasutist kasutavad teistes Saksa linnades.

Nende linnade arv Inglisemaal, kes oma saunad asutasid, ulatas juba 1904. a. 188, nende keskel kõik tähtsamad.

Liverpool asutas oma esimese sauna juba 1842. a. 1904. a. oli neid tal juba 8. Praegu enam.

Glasgov'is asutati esimene linnasaun 1878. a.

1844. a. asutati Londonis rahva puhuse selts, 1846. a. võeti parlamendi poolt vastu saunade, pesuasutiste jne. seadus.

Euroopas peetakse saunasid tsivilisatsiooni tegureiks, mille asutamine kuulub linnaomavalitsuse ülesandeks.

Millega on seletatav saunade ja supeluseasutiste levinemine Lääne-Euroopas?

Sellega, et seal töölised on võtnud need asutised oma nõudmiste hulka ja tulles omavalitsuse juhtimisele, on asunud nende ülesannete teostamisele.

Eestis pole linnaomavalitsused seni oma ülesandeid teostanud ei elanikkude puhta ja odava leivaga varustamises, ei korteri ehitamises kehvema-

tele elanikkudele ja eriti tööliste-teenijatele, ei linna puhtuse ja rahva teravishoiu eest hoolitsemises, rahva saunade ja supelusasutiste ehitamises.

On elatud vaid nikitsedes-nokitsedes, piirdudespäämiselt niinimetatud „jooksva“ asjaajamisega, nagu seda on — uulitsate parandamine, kõrtsilubade otustamine, gaasi-elektivabriku aruanete kinnitamine ja trammiliini alalhoidmine.

Elanikkudel on aga õigus linnadelt nõuda energilisemat ja loovamat tegutsemist.

Ning nende ülesannete hulgas, mis linnaomavalitsus teostama peab, on ja jääb: elanikkude leivaga varustamine, korteriküsimuse lahendamine, puhtuse eest hoolitsemine.

Rahval on õigus nõuda ja talle on tarvis: peale leiva ja korterite ka puhtust!

Ernst Abbe.

Üks 8-tunnilise tööpäeva põhjendajaid ja tegelikku ellu viijaid on prof. Ernst Abbe, endine Zeissi optikavabriku juhataja Jeenast. Selles vabrikus töötas umbes 1600 töölise. Selle vabriku töö on paremaid. Alguses oli tööpäev siin 11¼ tundi. Ernst Abbe kui juhataja vähendas tööaega järkjärgult kunni 9 tunnini.

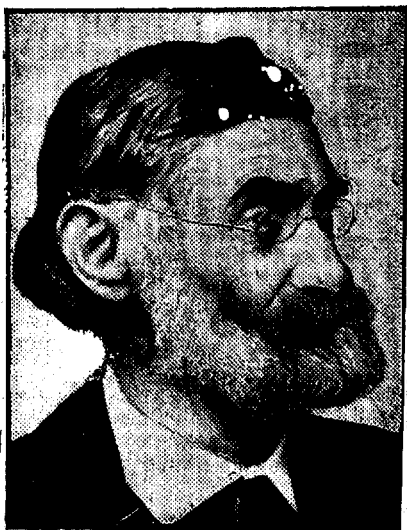
Nähes, et tööpäeva vähendamine ei mõju vabriku tulude peale vähendavalt, laskis ta töölistel salajasel hääletamisel otsustada, kas nad pooldavad 8-tunnilist tööpäeva. Selle järele, kui 7/8 töölisest pooldasid 8-tunnilist tööpäeva, pandi see ka vabrikus maksma.

Ernst Abbe on Zeissi vabrikus tööpäeva lühendamisega tõestanud, et see tööviljakuse ja tootvuse peale vähendavalt ei mõju, vaid otse vastupidi.

Prof. Ernst Abbe oli töölise poeg. Ta isa töötas Eisenachis tekstiiltöölisena. Kunni läinud aastasaja 50 aastate alguseni töötas ta isa 14—16 tundi päevas, alates hommiku kella 4-st, sageli isegi ilma lõunavaheajata. Poeg Ernst, kes isale süüa töö juurde viis, nägi kuidas isa rutuga masinate juures pidi sööma. Ernst Abbe isa oli tugeva kehaehitusega, kuid juba 48 aastase oli ta rauk, kuna ta kaaslased raukadeks muutusid juba 38 aastase.

Ernst Abbe, kes ülikoolis õppis füüsikat, saades vabriku juhatajaks, püüdis teiste tööliste suhtes neid põhjusti kõrvaldada, mis ta isa enneaegu hävitasid.

Tööliste olukorra parandamiseks ning Jeena linna heakäekäiguks on Ernst Abbel suured ja kustumata teened.

Füüsik Ernst Abbe

25-aastase surmapäeva puhul (surnud 14. jaan. 1905. a.)

Kinnitusnõukogu otsusi.

Kinnitusnõukogu üldkoosolekult 17. jaan. 1930. a.

Kas „R. T.“ 13 — 27. a. avaldatud kinnitusnõukogu määruse §§ 7 ja 8 tähendatud raamatute all tuleb mõista ka kassaraamatuid või mitte?

Kinnitusnõukogu otsustas seletada, et kinnitusnõukogu II osakonna poolt 15. jaanuaril 1927. a. vastuvõetud ja R. T. 13 — 1927. a. avaldatud määruks tähendatud arvepidamiste all tuleb mõista ka kassaraamatuid.

Eesti töölise kinnitusühisuse kaebus Rakvere üldhaigekassa volinikkude peakoosoleku otsuse peale abirahade liigitamise pärast harilikkude haiguste ja õnnetusjuhtumiste tagajärjel tekkinud haiguste puhul.

Eesti töölise kinnitusühisus esines kaebusega Rakvere üldise haigekassa volinikkude peakoosolekul 5. mail 1929. a. päevakorra p. 4 all vastuvõetud otsuste peale abirahade suuruse määramise asjus ja palus, et kinnitusamet nimetatud otsused kinnitamata jäta. Kaebuse esitamiseks on põhjust annud asjaolu, et haigekassa volinikkude peakoosolek 5. mail 1929. a. määrates kindlaks abirahade normid 1929. a. peale, on otsustanud maksta abirahasid harilikku haiguse puhul haigemajas ravitsemisel üks kolmandik palgast, kuna tööõnnetuste tagajärjel tekkinud haiguse puhul haigemajas ja kodus ravitsemise ajal kaks kolmandikku palgast. Kinnitusühisuse arvates ei luba seadus esimese kolmeteistkümnenda nädala jooksul abiraha suuruses vahet teha üksikute haiguste liikide vahel ja kuna abiraha maksmine õnnetusjuhtumiste puhul on kinnitusühisuse kanda, riivata seesugune vahetegemine otsekohe kinnitusühisuse huvide, mispärast paluti seda Rakvere üldise haigekassa volinikkude peakoosoleku otsust mitte kinnitada.

Kinnitusamet leidis järgmist: kaebuse otsustamisel tuleb aluseks võtta kaebuse juures esitatud riigikohtu administratiiv osakonna otsuse ärakiri nr. 536¹² — 1928. a. novembri/detsembri kuu 20/4 päevast, mis tehtud analoogilises asjas. Selle otsuse motiivides on öeldud, et tööst. töö sead. § 311 ettenähtud tähtaegade jooksul ei või abiraha suuruse suhtes vahet teha hariliku haiguse ja õnnetusjuhtumise tagajärjel tekkinud haiguse vahel, seega kaebus rahuldada tuleks, kuid et samas riigikohtu otsuse motiivides on edasi seletatud, et mäetööstuslike ettevõtete suhtes igal juhtumisel peab õnnetusjuhtumiste puhul maksetama kakskolmandikku keskmisest päevapalgast ja pealegi on ettevõtte juhataja kohustatud selle summa haigekassale tagasimaksta, mitte aga kinnitusühisus, ning et kaevatud haigekassa alla kuulub ka mäetööstuslike ettevõtete, kinnitusühisus aga peakoosoleku otsust täies ulatuses tühistada palub, siis oleks kaebuse rahuldamise puhul vastolu riigikohtu otsuse motiividega, sellepärast kaebust rahuldada ei saa, vaid vastolude tõttu ja selgituse saamiseks, kuidas seda riigikohtu otsust üldse mõista ja käsitada, otsustas asja anda läbivaatamiseks kinnitusnõukogule.

Kinnitusnõukogu üldkoosolek, olles küsimust arutanud, leidis, et käesoleva juhtumise

kohta on olemas kinnitusnõukogu üldkoosoleku seletus 13. jaanuarist 1928. a., mis siiaajani muutmata. Kinnitusametil tuleb Eesti töölise kinnitusühisuse kaebuse läbivaatamisel silmaspidada seda seletust ja selle põhjal teha otsus. Kuna see seletus täiesti selge ja küsimust igast küljest valgustab, ei ole põhjust selgituseks appi võtta mingisuguseid riigikohtu otsuste motiive.

Ülaltoodud asjaoludel kinnitusnõukogu üldkoosolek, käsitades kinnitusnõukogu seadust ja kodukorda otsustas:

asjatoimetus tagasisaata III jaoskonna tööinspektori ringkonna kinnitusametile Eesti töölise kinnitusühisuse kaebuse läbivaatamiseks, kusjuures asja otsustamisel käsitada kinnitusnõukogu üldkoosoleku seletust 13. jaanuarist 1928. a.

Kas vabriku juhatus võib isikuid, kes ettevõtte teenistusse astudes kuuluvad haigekassa alla, teenistusse võtta ilma nende arstlike järelevaatusega.

Kreenholmi puuvilla vabriku juures asuva haigekassa juhatus palus III jaoskonna tööinspektori ringkonna kinnitusametilt seletada, kas vabriku juhatus võib isikuid, kes teenistusse astudes ettevõttesse kuuluvad haigekassa alla, teenistusse võtta ilma arstlike järelevaatusega nende tervislike seisukorra kohta, sest haigekassa teades olla Kreenholmi puuvilla vabriku juhatus ametisse võtnud isiku, kes teenistusse võtmise ajal haige oli ja seega kassale suuri kulusi tekitas.

Kinnitusamet leidis, et maksvates seadustes selle küsimuse kohta otsekohest seletust ei leidu. Pidades aga küsimust sedavõrd tähtsaks, et sellesse vajalik on selgust muretseda, pööras kinnitusnõukogu poole seletuse pärimisega selle küsimuse kohta.

Kinnitusnõukogu üldkoosolek, olles küsimust arutanud, leidis, et ülheski seaduses ettenähtud ei ole, et tööandja peab laskma isikuid, keda ta soovib oma teenistusse palgata, arstil läbivaadata. Ei ole ka ettenähtud, et tööandja ei või palgata oma teenistusse haigeid inimesi. Ainult nii terved nad peavad olema, et saavad tööle asuda, kuna vastasel korral ei ole haigekassal nende vastu mingisuguseid kohuseid, sest et tööst. töö sead. § 279 järele algab kassaliikmeks olemine tööle või teenistusse astumise päevast. Tähebänd, teenistusse või tööle astumise fakt peab aset leidma.

Ülaltoodud põhjustel, käsitades kinnitusnõukogu seadust ja kodukorda, kinnitusnõukogu üldkoosolek otsustas:

et tööandja ei ole kohustatud arstil läbivaadata laskma isikuid, keda tema oma teenistusse palgab.

**Kinnitusnõukogu I osakonna otsus
18. jaanuarist 1930. a.**

Aseri haigekassa liikmise küsimus.

I osakond leidis, et Aseri haigekassa uus põhikiri on kinnitatud II jsk. tööinspektori ring-

konna kinnitusameti poolt 1925. a. Nagu selgub Aseri haigekassa esindaja teadaandest, ei olnud ka sel ajal Aseri haigekassal 500 liiget. Järelikult tarvitas kinnitusamet 1925. aastal temale tööst. töö seaduse § 275-ga antud õigust ja lubas haigekassal eksiteerida vähema liikmete arvuga kui 500. Sellel põhjusel ei olnud ka nüüd, 11. juunil 1929. aastal, kinnitusametil mingisugust alust haigekassa likvideerimiseks, sest tööstus ise, mille juures haigekassa asus, ei ole likvideeritud, vaid osa tema tegevusest on ainult ajutiselt seismas. Ei ole ka haigekassal olnud mingisuguseid katastroofe, mis laseks oletada, et haigekassa enam ei ole elujõuline, vaid otse vastupidi, haigekassa on näidanud ennast täiesti elujõulisena.

Neil põhjustel, käsitades kinnitusnõukogu seadust ja kodukorda, kinnitusnõukogu I osakond otsustas 2 häälega ühe vastuseismisel III jsk. tööinspektori ringkonna kinnitusameti otsus 11. juunist 1929. a. Aseri tsemendi vabrik juures asuva haigekassa sulgemise ja tema varanduse Rakvere üldhaigekassale üleandmise kohta tühistada. Edasikaebus riigikohtu administratiiv-osakonnale.

Leopold Upsi kaebus III jsk. tööinspektori ringkonna kinnitusameti otsuse peale 11. juunist 1929. a., millega tema palve — Narva üldhaigekassa volinikkude valimisi tühistada — tähelepanemata jäeti.

Ei seadus ega ka haigekassa põhikirja ei nõua, et volinikke haigekassa peakoosolekul oleks täpselt proportsiooniosis tööliste arvule ettevõttes. Põhikirja artikkel 57 näeb ette, et volinikke valitakse igast tööstusest. Ta annab aga luba kassa juhatusel otsustada, et üksikud tööstusasutused ühendatakse volinikkude valimiseks. Kassa ajutine valitseja on katsunud ka põhikirja silmas pidada, lubades valida esitaja igal ettevõttel, kus vähemalt 6 töolist. Ainult kõige vähemad tööstused on tema ühendanud ühiseks valimiseks. Kuigi valimisi toimetati mitte täpselt tööliste arvule ettevõtetes vastavalt, on selle korraldusega kätte saadud see paremus, et pea kõikide ettevõtete töölised oleks esitatud haigekassa volikogus. Seaduse ja ka põhikirja üldmõtte järele sinna poole tulebki püüda. Sellepärast ei ole Narva ühise haigekassa juhatus tegevuses midagi seaduse-

vastast, vaid ümberpöörduvalt võib konstateerida, et tema on katsunud võimalikult täpselt seaduse ja põhikirja järele käia.

Ülaltoodu põhjal, käsitades kinnitusnõukogu seadust ja kodukorda, kinnitusnõukogu I osakond otsustas:

Leopold Upsi kaebus jätta tagajärjeta. Edasikaebus I kuu jooksul riigikohtu administratiiv-osakonnale.

Rakvere üldise haigekassa juhatus kaebus 3. jsk. tööinspektori ringkonna kinnitusameti otsuse peale 30. novembrist 1929. a., millega haigekassa juhatus kohustati surnud kassaliikme Aleksander Ausil saamata jäänud haiguse abiraha maksma tema vennale.

Haigekassa abiraha peale ei saa vaadata, kui hariliku hoolekandeline abi peale. Viimast ei ole abitarvitajal mitte õigus nõuda kindlas suuruses, vaid tema andmine või mitteandmine ja suuruse kindlaksmääramine ripub ära hoolekande ametkohast, kes abi annab. Haigekassa abiraha on sootu teiselaadiline: iga haigekassa liige ja tema tööandja on kohustatud haigekassale teatud maksu maksma. Selle maksu tasuks saab haigekassa liige haigekassalt abiraha haiguse ajal. Abiraha suurus ei ripu ära haigekassast, vaid tema on juba kindlaks määratud seaduse poolt. Haigekassa ei saa ka oma tahtmisel loobuda maksmisest. Järelikult on meil tegemist sarnase abirahaga, mille peale teatud isikul on õigus, kui ta oma kohused haigekassa vastu enne haigust on täitnud, samuti, kui palga peale, kui ta oma kohused tööandja vastu on täitnud. Tööandja saab palga väljamaksimisest pärijatele loobuda ainult siis, kui ta selgeks teeb, et ta tööliste enesele ka kohustatud ei oleks olnud palka maksma. Sama lugu on ka haigekassaga. Tema saab loobuda saamata jäänud abiraha väljamaksimisest pärijale ainult siis, kui ta selgeks teeb, et ta ka surnud kassaliikmele enesele kohustatud ei oleks olnud abiraha maksma.

Ülaltooduid põhjusi arvesse võttes, kinnitusnõukogu I osakond, käsitades kinnitusnõukogu seadust ja kodukorda, otsustas: Rakvere üldise haigekassa kaebus tagajärjeta jätta. Edasikaebus I kuu jooksul riigikohtu administratiiv-osakonnale.

„Töö ja Tervise“ tellijad!

Uuendage kohe tellimist 1930. a. peale!

Tellimise hind (postiga):

aastas (12 numbert) — 120 senti, poolaastas (6 nr.) — 60 senti, veerandaastas (3 nr.) — 30 senti, üksiknumber — 10 senti. Välismaale aastas — 150 senti.

Tellimisi võtavad vastu: haigekassad, kõik postiasutused, ajakirjanduse kontorid, suuremad raamatukauplused, ja „Töö ja Tervise“ talitus — Tallinnas, V. Pärnu m. 31.

Haigekassade tegelased, töölised ja teenijad, arstid, töölisühingud, raamatukogud ja lugemisaalad, kogukonna omavalitsuse tegelased, töösturid ja kõik kodanikud, kellel huvitsotsiaal- ja tööliiskõltsimuste vastu,

tellige ja levitage „Töö ja Tervist“!

Arstid ja Rakvere haigekassa.

„Virumaa Teataja“ nr. 2 avaldas Rakvere arstkonna kirja, kus üteldakse:

„1. Rakvere Ühise Haigekassa tegevus on algusest peale annud arstiabi kapitali puudujääki, väljaarvatud 1923. a., mil oli ülejääk 1081 kr. 64 s. Puudujääk on püsinud ka aastail, mil polnud taudilisi haigusi.

2. Kogu lepinguaja kestvusel on Haigekassa poolt arstidele maksetav tasu olnud 75 senti visiidi eest arsti juures, mis teeb välja 50%—37% tema harilikust honoraarist (s. o. 2 kuni 3 korda vähem). Mingisugusest $1\frac{1}{2}$ —2 kroonilisest visiidi hinnast Haigekassa liigetelt pole arstidel juttugi olnud. Arstide üldkoosolekul 1. detsembril 1929. a. võeti vastu otsus, et lepingu vahekorra lõppemisel Haigekassaga võetakse kassahaigeid vastu riigiteenijate takside järele, s. o. Rakveres 1 kr. visiidi eest arsti juures ja 2 kr. haige juures kodus.

3. Senise lepingu lõpetamise algatajaks polnud arstid, vaid Rakvere Ühise Haigekassa juhatus.

4. Arstid olid nõus oma senist naeruväärt madalat tasu veelgi vähendada, kuid haigekassa juhatuse poolt lükkati see tagasi. Haigekassa poolt tuli kuuldavale põhjendamata süüdistus, et mõned arstid olla kunstlikult püüdnud suurendada visiitide arvu. Arstidel puudub igasugune huvi ja tahtmine Haigekassa rahade tarvitamiseks ning nad töötasid välja ja panid ette Haigekassa juhatusele süsteemi, mille juures ei saa juttugi olla visiitide arvu suurendamisest. Ka see ettepanek lükkati Haigekassa juhatuse poolt tagasi.

5. Rakvere arstkond on kogu aeg minimaalse tasu eest oma tööjõudu tarvitanud tööliste ravimisel, kui sellegipärast Rakvere Haigekassa ei tule omaga välja, siis pole see arstkonna süü, vaid see tõendab kõige selgemalt, et praegu maksvusel olev sundhaiguskindlustus on puudulik ja vajab muutmist seadusandlisel teel, nagu seda ka kinnitas arstide kongressi resolutsioon 1. septembril 1929. a. Võrus.

Rakvere arstkond.“

Selle kohta kirjutab R. Ü. Haigekassa juhatuse järgmist:

1. Rakvere arstkonna ja haigekassa vahelise senise lepingu lõpetamise põhjuseks ei ole mitte arstiabi kapitali puudujääk, vaid selle puudujäägi igaaastane suurenemine, mis käesoleval aastal tõuseb ligi miljon sendini.

Teatavasti on haigekassa ainukeseks sissetulekuks teatav protsent liikme teenistusest. Et töölistkonna palgad on väikesed, on ka haigekassa tulud väikesed, mispärast arstiabi kapitali puudujääk on saanud harilikuks nähtuseks mitte ükski Rakveres, vaid igal pool Eestis. Sellel puudujäägil peab aga piir olema, millele tegevuskapitali tuludest ülejäägid ja tagavara kapital vastu suudavad pidada.

2. Võib olla, et arstkonnal ei ole „juttu“ olnud $1\frac{1}{2}$ —2 kroonilisest visiidihinnast kassaliigetele (siin ei ole arstkond otsekohene — juttu on siiski olnud), kuid tegelikult on haigekassa haigetelt 2 kr. arsti juures ja 3—4 kr.

haige juures visiidi eest võetud. Vastavad allkirjad haigekassa blanketil on haigekassa kantsleis olemas. Nii et „Virulase“ sõnum ka selles osas alusetu ei olnud.

Peame aga juure lisama, et enamuse arstkonnast siiski riigiteenijate taksist kinni peavad.

3. On õige, et senise lepingu lõpetamise algatajaks polnud arstid, vaid Rakvere Ühise Haigekassa Juhatus. Samuti polnud arstid läbirääkimiste algatajaks uue lepingu sõlmimiseks, vaid Rakvere Ühise Haigekassa Juhatus. Viimase asjaolu jättis arstkond targu nime tamata, mis ometi küllalt oluline.

4. Arstkonna nõusolek senist tasu veelgi 15% võrd vähendada, ei väärinud vastuvõtmist sellep., et visiidihinna vähendamine ei loia ära visiitide arvu suurenemist — seega arstide vastutulek haigekassa majanduslist seisukorda ei kindlusta.

Kui haigekassa on põhjendamata jätnud süüdistuse, et mõned arstid on kunstlikult püüdnud suurendada visiitide arvu, siis on see süüdinud delikaatsuse pärast üksikute arstide vastu. Dr. C. Prima — Põltsamaalt — kirjutab arstide ajak. „Eesti Arst“ artikli pealkirja all: „Miks labaneb meil arstline mõtlemisviis.“ Muu seas märgib tema, et haigekassade ja sotsiaalkindlustuse kaudu asetatakse arstkond saagihimust tekitatud demoralisatsiooni ja korruptsiooni õhkkonda. Täheleb, arstid ei ole vabad „mammona“ himust.

Mis puutub arstide poolt väljatõõtatud süsteemisse, millega oleks kunstlik visiitide arvu suurendamise võimalus ära hoitud, siis ei vasta see süsteem tegelikule elule. Miks hinnata arsti tööd ja aega kolmes väärtuses: esimene visiit — 75 senti, teine visiit 50 ja kolmas, neljas, viies jne. visiidid võib juhtuda ilma tasuta? Juba loogiliselt ei ole see õige.

Haigekassa on arstkonnale esitanud lepingu kavasi mitu. Arstidele tasumaksimise viisisi on esitatud arstkonnale mitmes ja mitmes variatsioonis. Haigekassa arvepidamine (raamatud ja dokumendid) on arstkonna käsituses seisnud. Arstide esitajad on isiklikult arvelaudadel raamatutest kokkuvõtteid teinud haigekassa kantsleis. Haigekassa ei ole saladiplomaatiat läbirääkimistel ajanud. Küll aga arstkond soodustas ennast juba läbirääkimiste algul (sept. kuul) streigi juhuseks streigimurdjate vastu, võttes kõikidelt arstidelt vastavad töötused — allkirjad.

Arstkond leidis alati põhjust haigekassa poolt esitatud lepingukava üksikuid punkte „parandada“, unustades sealjuures ära, et leping kui seesugune on tervik ja et ilhe punkti muutmine tingib ka teise punkti muutmist, sest leping on rajatud vastavalt kalkulatsoonidele.

Tehniliselt olid läbirääkimised arstkonnaga raskendatud, sest nende esitajatel puudusid igasugused volitused. Esituse kaudu võis haigekassa Rakvere arstkonnaga ainult „juttu“ ajada, kuna kaugemale ulatuvaid otsusi ega kokkuleppeid teha oli võimata. „Parandused“ haigekassa ettepanekutes tehti arstide üldkoosolekul, kuhu haigekassa esitajat ei kutsutud,

mispärast puudus võimalus nende „paranduste“ vastu vaielda ja vajalikka seletusi anda.

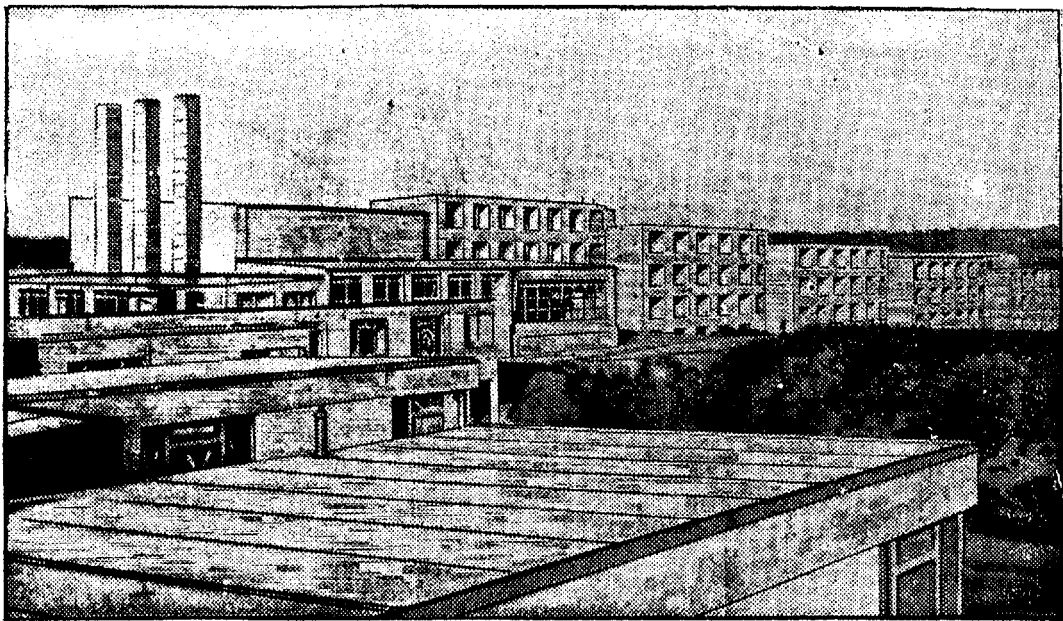
5. Mis puutub arstide kongressi resolutsioonisse 1. sept. 1929. a. Võrus, milles Eesti arstkond eitab sotsiaalset kindlustust ja eriti sund-haiguskindlustust ja millega Rakvere arstkond ennast solidaarseks tunnistab, siis võime ainult kathetseda Rakvere arstkonna tagurlust ja omakasupüüdlikkust silmaringi. Meile on see resolutsioon hästi tuttav — tema looja on Dr. M. Nöges Viljandist.

Kui väga teadusemehelikud Dr. M. Nögesse „seisukohad“ on, seda iseloomustavad juba niisugused hooplaused, nagu „rahvaste õnne ja hüve“, „kogu rahvale kurb ja õnnetu“, „haiguskindlustus võimaldab elaelu“ jne.

Sotsiaalkindlustusel (haiguskindlustus on osa sellest) on oma ajalugu, on oma literatuur, mispärast Eesti arstkond ei tohiks nii tähtsas küsimuses pealiskaudselt hinnata, eriti haiguskindlustuse hinnangu siduda oma leivaküsimusega. 50 aastat tagasi esitas tuntud riigimees Bismark esimesena parlamendile seaduse eelnõu sotsiaalse kindlustuse alal. Ometi oli Bismark üks truimatest monarhistidest, kelle pilt ka mõnel Rakvere arstil ilustab saali seina.

Arstiabi kapitali puudujäägi põhjuseks ei ole mitte vastava seaduse puudulikkus, vaid tööliskonna — kassaliigete — madalad palgaolud.

R. Ü. Haigekassa Juhatus.

Saksa kutseühingute keskliidu ühiskool.

Saksa kutseühingute keskliit kavatses püstitada Berliini lähedale iselaadi moodsa ühiskooli keskliidu poolt soovitatatud õpilastele. Õppeasutus on valmistatud kõlge moodsamate tehniliste ja teadusliste sisseseadetega, samuti mängu-, spordiplatside ja ujumisabinõudega.

Sotsiaalkindlustusest välismail.

Tööpuuduse vastu kindlustamine Inglismaal.

Inglise parlament võttis 17. det. vastu tööpuuduse vastu kindlustamise seaduse muudatused. Uus seadus annab õiguse toetuse saamiseks 15 eluaastast alates (seni oli 16 a.) ja tõstis kooli-iga 14 pealt 15 eluaastani. Juhuseid, kus töötatöölis võib jätta toetuseta, pilrati tunduvalt. Toetuse saamise aega pikendati 2 aasta pealt 3-ni, mis annab 120.000 töötatööli-

sele õiguse veel ühe aasta kestel toetuse saamiseks.

Uuenduste läbiiviimine läheb maksma 12 milj. naelsterlingit.

Prantsusemaa uus sotsiaalkindlustuse-seadus.

9. apr. 1928. a. võeti Prantsusemaal vastu uus sotsiaalseadus, millega kindlustatakse töölisel ja teenijad haiguse, raseduse ja sünnita-

mise puhuks, invaliidisuse ja vanaduse vastu. Seaduse alla kuulub 8 miljoni töelist ja teenijaid. Maksima hakkab seadus tänavu.

Seaduse vastu pidasid ägedat võitlust osa ettevõtjaid ja arstid, oma organisatsioonide kaudu.

Kassa valitsemisest võtavad osa töösturite ja kassaosaliste esitajad, peale selle ametnikud. Nii on valitsemine siin töösturite mõju all.

Senised vabatahtlikud kassad muudetakse üldkassadeks, peale selle luuakse departemangu kassad.

Prantsuse uuest kindlustusseadusest toome ühes järgmises numbris pikema kirjutuse.

Tööpuuduse vastu kindlustamine Prantsusemaal.

Prantsusemaal pole veel sunduslikku tööpuuduse vastu kindlustamist, selle aset täidab vabatahtlik, mille teostamiseks 1905. a. alates riik annab toetust. Riik maksab 1905. a. seaduse järgi 30—40% toetusest, mida vabatahtlik kindlustuskassa töötatöölisele annab. Kõige suurem toetus on 8 franki päevas, see on umbes 1 kroon 20 senti päevas. 1929. a. võeti seadus vastu, mille järgi antakse peale selle perekonnaga töötatöölisele lisatoetust, misjuures üldine toetusesumma ei või tõusta üle 16 franki (240 senti) päevas.

Pariisi töölise keskmine päevapalk on 40 franki päevas, seega tööpuuduse korral toetus teeb keskmisest päevapalgast $\frac{1}{5}$ — $\frac{2}{5}$.

1928. a. oli tööpuuduse vastu kindlustatud 187.000 inimest. 1927. a. said toetust 34.000, 1928. a. 7.300 inimest.

Sotsialistlikkude arstide internatsionaal.

Chemnitzis peeti hiljuti sotsialistlikkude arstide koosolekut, kust osa võtsid Saksamaa, Austria ja Tšehhoslovakkia arstid. Otsustati luua rahvastevaheline sotsialistlikkude arstide organisatsioon, internatsionaal.

Paljudes välismaa riikides on sotsialistlikud arstid loonud oma eriorganisatsioonid. Eestis see puudub ning siin võtavad ka sotsialistlikud arstid osa neist organisatsioonidest ja arstide päevadest, kes teevad resolutsioone sotsiaalkindlustuse ja haigekassade vastu.

Välismaal on sotsiaalkindlustuse ümber ja kaitseks kogunud hulk silmapaistvaid arste ja teadusmehi. Eesti arstid on üldiselt veel võõrad ning suurelt jaolt vaenulikud sotsiaalkindlustusele, missugusele seisupaigale neid on viinud äraiganenud ja alalholdlik kirjandus. Võib kindlasti oletada, et siis, kui ka Eesti arstid enam tegemist teevad sotsiaalküsimustega, nad oma seisupaika ka sotsiaalkindlustuse ja töö-

kaitse suhtes muudavad ning nende keskelt aja jooksul silmapaistvad sotsiaalkindlustuse eest võitlejad ning teoreetikud tõusevad.

Arvamine, nagu käiks sotsiaalkindlustuse laiendamine arstide huvide vastu, on ekslik.

Sotsiaalkindlustus on vajalik rahva tervishoiu tõstmiseks, mis on ka iga ausa arstj püüe.

Tšehhoslovakkias haiguse vastu kindlustatud

on ligi 3% miljoni inimest.

Venemaa üleriikline sotsiaalkindlustuse kongress

peetakse tänavu märtsikuul. Selle kongressi päevakorras on huvitavad ja põhjanevad küsimused, nagu sotsiaalkindlustuse edaspidise arengu suun, põllutöölise kindlustamine, sotsiaalkindlustuse asutuste organisatsioon, arsti-

Tervishoiu rahva-komissar Semaschko, N.-Venē kauaaegne juht rahva tervishoiu alal, hiljuti ametist ära astunud.

abi ning sanatooriumis ja kuurortis ravimine, arstline kontroll ja ekspertiis, kindlustuspropaganda ja selgitustöö, teaduslik töö, tariifide läbivaatamine, invaliididele töövõimaluste muretsemine jne.

Kuna Venemaa oma sotsiaalkindlustusega esirinnas sammub, siis on tema kongresside vastu huvi kõigil neil, kes sotsiaalkindlustuse küsimustega tegemist teevad.

Mitmesuguseid teateid.

Tervishoiu ja esimese abi loengud

E. Haigekassade Liidu korraldusel, 21. oktoobrist — 14. detsembrini, lõppesid 9. jaanuaril, mil loenguist osavõtjatele korraldati katsed. 65 kuulajast sooritasid katsed 20 kuulajat — 18 naister, ja 2 meesterahvast.

Kas on oodata varsti uue haiguskindlustuse seaduse maksmapanekut?

Ei ole. Haiguskindlustuse seaduse ümber on võitlus kestnud juba üle 10 aasta. Eelnõu pole vastu võetud. 3. riigikogule esitatud eelnõu ei jõutud vastu võtta. 4-le riigikogule valit-

sus pole seda seaduseelnõu üldse esitanud. Riigikogus on praegu L. Johansonil poolt esitatud haiguse, töövõimetuse ja vanaduse vastu ning leskede ja vaestelaste kindlustamise seadus, mille kohta vabariigi valitsus ja sotsiaalkomisjon eitava seisukoha on võtnud.

Ei ole käesoleval aastal oodata haiguse vastu kindlustamise ega muud suuremaulatuslist ja tähtsusega sotsiaalseadust, sest Eesti

palkade küsimuste uurimistest. Juhatusel tehti ülesandeks leida selleks referendid.

Nagu selgus hiljem, on juhatus omavahel jaganud ametid järgmiselt: esimeheks J. Sonin, abiks E. Maddisson, sekretäriks V. Grohmann, abiks A. Toomes ja laekahoidjaks A. Gustavson.

H. Zille

Heinrich Zille
† 9. augustil 1929. a.

Jõkke minnes. Laps: Kas vesi ei ole külm? Ema — Ah, siin elavad jukaladki.

elab praegu üle reaktsiooni päevi, kus vaen ja vastuseis igasugusele sotsiaal- ja töökaitse-seadusele on jõudmas haripunktini.

Eesti on sotsiaalkindlustuse ja töökaitse suhtes viimastest ja kõige enam mahajäänud riike.

Sotsiaalse Arengu Eesti Ühing

pidas oma korralist peakoosolekut 3. veebruaril 1930. a. Päevakorras olid jooksvad küsimused, nagu uue juhatuse valimine, 1930. a. eelarve, liikmemaksu kindlaksmääramine jne.

Juhatus valiti tagasi endises koosseisus. Liikmemaksuks määrati 2 krooni aastas liikmetele ja 10 krooni (minimum) toetajatele liikmetele. Eelarve võeti vastu 820 krooni suuruses — sissetulekud ja väljaminekud tasakaalus.

Otsustati osa võtta rahvusvahelise ühingu töökavas seisvatest nigratsiooni ja kõrgete

Alaealiste arv Eesti tööstuses kasvab.

1927. a. lõpul oli töökaitse inspektsiooni andmetel puutööstuses 45 alaealist, 1. juulil 1928. a. aga juba 258.

Üldse oli alaealisi tööstusettevõtetes: 1. juulil 1926. a. 893, neist meesterahvaid 646, nais-terahvaid 247. 1. juulil 1927. a. 1421, m. 1025, n. 396 ja 1. juulil 1928. a. 1858, neist m. 1378 ja n. 480.

Peale puutööstuse, kasutatakse alaealisi eriti ka tekstiil-, poligraafia-, toidu- ja maitseainete ning jookidetööstustes, kui ka murdudes, kaevandustes ja mineraalide ümbertöötamisel.

Inspektsiooni andmetel olid alaealised naitöötajad tegevad peamiselt tekstiiltööstuses.

Tööpuuduse päevil on alaealiste tööjoudude tarvitamise tõus Eesti tööstustes eriti iseloomustav.

Eraarstiabi ja erakliinikud N.-Venes liikvideerimisele.

Nõukogude-Venes tervishoiu komissariaadi kolleegium otsustas liikvideerida eraarstiabi ja erakliinikud. Kuu jooksul tuleb välja töötada vastav kava erakliinikute liikvideerimiseks. Samuti keelatakse ära riigiteenistuses seisvatel arstidel erakliinikutes praktiseerimine. Eraarstid pandakse ühingute valve alla. „E. Arst“.

„Nõnda, tohter, ma ei või süüa leiba?“ —
„Ei või emand.“
„Noh hää, mul ei olegi raha leiva ostmiseks.“

Töötatöölisi Ameerika Ühisriikides arvatakse olevat üle 3 miljoni.

Surmanuhtluse kaotas Daanis parlament 90 häälega 45 vastuseisemisel.

H. Zille

Lehti ja sammalt voodi tarvis.

Kas on töölistele sport vajalik?

Vastuse sellele küsimusele annab Bernis toimepandud sellekohane uurimus, kusjuures lapsed vastavalt nende vanemate sotsiaalsetele vahetarkadele vaatlemisele võeti. See väga otstarbekohane uurimisviis andis üllatavaid, töö-

lisspordi liikumisele mitte just ootamata, tulemusi, mille järele vaesemate vanemate lapsed nii suuruse kui kaalu poolest palju halvema kehaehitusega on kui jõukate vanemate lapsed. Uurimuste tulemused osutusid järgmisteks:

	pikkus	raskus
Jõukate vanemate lapsed (keskmiselt)	138,9 cm	32,0 kg
Keskmise jõukusega van. lapsed (keskmiselt)	136,1 „	30,5 „
Vähem jõukate vanemate lapsed (keskmiselt)	133,0 „	28,7 „
Vaesemate vanemate lapsed (keskmiselt)	131,1 „	27,9 „

Ülaltoodud arvud tõendavad veel kord, et just vaeste vanemate lapsed vastavalt sportima peavad, et kõrvaldada kehalisi puudusi ja ühtlustada jõukamate kihtide lastega.

H. Zille

„Ema, kas see vorst kasvab ikka uuesti?“

Küsimused ja vastused.

Missugune on inimese normaalkaal?

Arvatakse, et loomulik inimese kaal on nii palju kilogramme, kui palju sentimeetreid on kasv üle 1 meetri. Näiteks, kui naisterahva kasv on 1 meetri 57 sentimeetrit, siis on ta normaalkaal 57 kilogrammi.

Mis on kalooria?

Iga toiduaine, mida tarvitame söögiks, koosneb kolmest elemendist, need on: vesi, soolad ja toitvad ained. Vesi ja soolad on tarvilikud organismile, kuid nad ei anna jõudu. Toitvad

ained sisaldavad rasva, munavalget ja suhkurt. Igal toiduainel on oma kindlaksmääratud toiduväärtus, mida mõõdetakse kalooriatega.

Kalooria on soojus, mis selleks tarvilik, et soojendada 1 liiter vett 0 kraadi pealt 1 kraadini, see on 1 kraadi võrra.

Mis on rasvumise põhjuseks?

Rasvumine sünnib kahel põhjusel: esiteks sisenäärmete halgustuse ja teiseks — liig rikkaliku toitmise tagajärjel.

Kirjandus.

Rünnak nr. 1

on ilmunud. Noorsotsialistlik Liit on suurendanud tänava oma ajakirja, ühtlasi tublisti mitmekesistanud sisu. Piltidega ja artiklitega rikas number sisaldab peale töölisjutu, luuletise ja teoreetiliste artiklite dr. A. Andova artikli „Tööjaotus looduses ja ühiskonnas“, mis loodusteadlase seisukohast annab huvitavaid majanduspoliitilisi sihtjooni.

Numbri hind on 15 senti, aastatellimine 1 kroon 50 senti (Aadress: Postkast 367, Tallinn).

„Tööliste Hääl“ nr. 1 — 1930.

Sisaldab hulga kirjutusi töölisteküsimusest, nagu: Töölisteklassi võitlusteid — L. Johanson. Missugused on need ametiühingud, Baltimaade transport-tööliste konverents Tallinnas — A. G. Kogu töölistekond demokraatia kaitseks — t. Ühistunde puudus meie töölistekonnas — A. Stein. Löögid majandusdemokraatiale. Kõrgetest palkadest. Mõnda Tartu metallitöölistest ja -tööstustest. Ametiühingulisi teateid välismaalt ja sisemaal. Pildid.

Tellimise hind: aastas — 60 senti.

Tegev toimetaja: L. Johanson, kaastoimetaja: A. Tooms.

Vastutav toimetaja: Juhan Ode.

Väljaandja: Eestimaa Halgekassade Liit.

Kirjastuse o.-ü. „Täht“ trükk, Tallinnas, V. Pärnu mnt. nr. 31.